

SOSIONOMIN (AMK) OSAAMINEN AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ

Taina Ahonen

Hannakaisa Hänninen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

AHONEN, TAINA & HÄNNINEN, HANNAKAISA:
Sosionomin (AMK) osaaminen aikuissosiaalityössä

Opinnäytetyö 75 sivua, joista liitteitä 7 sivua
Toukokuu 2013

Opinnäytetyön taustalla oli kiinnostus selvittää, mitä tehtäviä sosionomille (AMK) kuuluu aikuissosiaalityön kentällä sekä riittääkö sosionomin osaaminen näistä tehtävistä suoriutumiseen aikuissosiaalityön esimiesten kokemusten perusteella. Tavoitteena oli, että opinnäytetyön tuloksia voitaisiin käyttää apuna sosiaalialan ammattilaisten keskinäisen työnjaon selkiyttämiseksi aikuissosiaalityön tehtävissä ja auttaa hyödyntämään sosionomien osaamista nykyistä paremmin. Tällä tavoin voitaisiin mahdollisesti muuttaa aikuissosiaalityön tehtävänjakoa vastamaan paremmin myös asiakkaiden tarpeita ja tuottamaan parempia palveluita. Opinnäytetyön tutkimustehtäväksi muodostui selvittää, millaisia tehtäviä sosionomit tekevät aikuissosiaalityössä ja vastaako sosionomin osaaminen näissä tehtävissä esimiesten kokemusta aikuissosiaalityön vaatimuksista kunnallisten sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityössä. Tutkimus toteutettiin keräämällä kunnallisessa aikuissosiaalityössä sosionomien esimiehinä toimineilta henkilöiltä kokemuksia sosionomien osaamisesta puolistrukturoidun sähköisen kyselylomakkeen avulla. Otokseen valittiin kaikki kunnat seuraavista kolmesta maakunnasta: Keski-Suomi, Pirkanmaa ja Satakunta.

Kyselylomakkeella kartoitettu aikuissosiaalityön tehtäväkohtainen osaaminen perustui pääosin Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositukseen. Esimiesten vastausten perusteella sosionomien osaaminen kunnallisessa aikuissosiaalityössä oli kaikissa tehtäväryhmissä pääasiassa hyvää. Sekä sosiaaliohjaajalle että sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä ja vain sosiaaliohjaajalle kuuluvissa tehtävissä osaaminen arvioitiin pääasiassa hyväksi, joissakin tapauksissa jopa erittäin hyväksi ja heikkoa osaamista ei arvioitu näissä tehtäväryhmissä olevan lainkaan. Sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä sosionomien osaaminen arvioitiin myös pääasiassa hyväksi, mutta tässä tehtäväryhmässä oli muita tehtäväryhmiä enemmän sellaisia vastauksia, joiden mukaan tehtävän suorittaminen ei ollut kuulunut sosionomille. Tehtävärakennesuosituksessa mainittujen tehtävien lisäksi kyselylomakkeella kartoitettiin sosionomin osaamista viidessä muussa aikuissosiaalityön tehtävässä, ja osaaminen arvioitiin näissä pääasiassa hyväksi.

Vastausten perusteella sosionomit tekevät kunnissa kaikkia kyselylomakkeella kartoitettuja aikuissosiaalityön tehtäviä Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuosituksesta huolimatta, ja sosionomeja työskentelee kunnissa myös sosiaalityöntekijän ammattinimikkeellä. Sosionomeilla on sellaista osaamista, jota ei ole otettu tehtävärakennesuosituksessa huomioon, ja tätä osaamista ei hyödynnetä kunnallisessa aikuissosiaalityössä. Onko tarpeellista, että koulutuspohja määrittää niin vahvasti eri työtehtäviin palkkaamista kuin tehtävärakennesuositus suosittelee? Jos tätä suositusta halutaan noudattaa, tulisiko sosiaaliohjaajan tehtäväaluetta laajentaa?

Asiasanat: osaaminen, aikuissosiaalityö, kompetenssi, tehtävärakennesuositus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

AHONEN, TAINA & HÄNNINEN, HANNAKAISA:
Competency of Bachelor of Social Services in Social Work with Adults

Bachelor's thesis 75 pages, appendices 7 pages
May 2013

The aim of this thesis is to clarify the place of Bachelor of Social Services in the field of social work with adults and also to chart the experiences of directors in adult social work on the competency of Bachelors of Social Services in social work with adults. The objective was that the results of the thesis could be used in clarifying the division of tasks between professional groups in social services and in tapping the skills of Bachelors of Social Services. This might help to adjust the division of tasks to respond better to the needs of clients and to produce high-quality services. The research objective of the thesis was outlined as follows: do the competences of a Bachelor of Social Services meet the requirements expected in the municipal social work with adults. The study was conducted by surveying the experiences of the directors of the skills and competences of Bachelor of Social Services. Data collection was performed by using an electronic semi-structured questionnaire. The municipalities of three regions were chosen for the sample.

The tasks in the questionnaire were mainly based on the Recommendations for the Task Structure of Professional Social Services Staff. According to the answers of the directors, the skills and competences of Bachelors of Social Services were mainly good in all task groups. The skills of Bachelor of Social Services in performing tasks belonging to both social welfare supervisors and social workers and also the tasks belonging only to social welfare supervisors were rated mainly as good. In some cases, they were rated as very good, and there were no evaluations of weak performances in these two task groups. The skills of Bachelor of Social Services in performing tasks belonging to social workers were mainly rated as good, but there were more answers in this task group that some tasks were not performed by Bachelors of Social Services. The questionnaire also included tasks that were not mentioned in the Recommendations for the Task Structure of Professional Social Services Staff. The skills of Bachelor of Social Services were mainly good in this task group.

According to the answers, a Bachelor of Social Services performs all tasks in municipal social work with adults despite the Recommendations for the Task Structure of Professional Social Services Staff. A Bachelor of Social Services also holds the title of social worker in many municipalities. A Bachelor of Social Services has the kind of skills and knowledge that have not been acknowledged in the Recommendations for the Task Structure of Professional Social Services Staff, and this competency is not fully utilized in municipal social work with adults. This begs a question why educational background is such a strong factor in hiring professionals? If the recommendations are seen as necessary, should the responsibilities and tasks of social welfare supervisors be broadened?

Key words: competency, social work with adults, task structure recommendations

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	SOSIONOMI (AMK).....	8
2.1	Sosionomi (AMK) -koulutus	8
2.2	Sosionomin osaaminen	8
3	SOSIAALITYÖ JA AIKUISSOSIAALITYÖ	11
3.1	Sosiaalityö.....	11
3.2	Asiantuntijuus sosiaalityössä	12
3.3	Aikuissosiaalityö.....	12
3.4	Tehtävänjako aikuissosiaalityössä	14
3.5	Aikuissosiaalityön haasteet.....	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
4.1	Aiemmat tutkimukset.....	17
4.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	17
4.3	Tutkimusmenetelmä.....	18
4.4	Aineiston keruu	19
4.5	Aineiston järjestäminen ja analysointi	20
5	KYSELYN VASTAUSTEN TAUSTATIEDOT	22
5.1	Kyselyyn vastanneiden taustatiedot.....	22
5.2	Taustatiedot alueista, joilta saimme vastauksia kyselyyn.....	23
5.3	Taustatiedot sosionomeista aikuissosiaalityön tehtävissä.....	25
6	ESIMIESTEN NÄKEMYKSIÄ SOSIONOMIEN OSAAMISESTA AIKUISSOSIAALITYÖN TEHTÄVISSÄ	27
6.1	Sosionomin osaaminen sosiaalityöntekijälle ja sosiaaliohjaajalle kuuluviissa tehtävissä.....	27
6.2	Sosionomin osaaminen sosiaaliohjaajalle kuuluviissa tehtävissä.....	32
6.3	Sosionomin osaaminen sosiaalityöntekijälle kuuluviissa tehtävissä	37
6.4	Sosionomin osaaminen muissa kuin tehtävärakennesuosituksessa mainituissa tehtävissä	45
6.5	Etuuskäsittelijän tehtävät aikuissosiaalityössä.....	49
6.6	Arvioitu osaaminen ja sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetenssit.....	50
6.6.1	Sosiaaliohjaajalle ja sosiaalityöntekijälle kuuluvat tehtävät.....	51
6.6.2	Sosiaaliohjaajalle kuuluvat tehtävät	52
6.6.3	Sosiaalityöntekijälle kuuluvat tehtävät	55
6.6.4	Muut kuin tehtävärakennesuosituksessa mainitut tehtävät	56
6.7	Tulosten yhteenveto	58
7	POHDINTA.....	62
7.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	62

7.2 Ajatuksia opinnäytetyön tuloksista	63
7.3 Lopuksi	64
LÄHTEET	66
LIITTEET	69
Liite 1. Kyselylomake	69
Liite 2. Kyselyn saatekirje	73
Liite 3. Sosiaali-alan ammatillisen henkilöstön tehtäväjako aikuisten palveluissa	74

1 JOHDANTO

Sosiaalityö on ollut valtavan muutoksen kohteena koko 2000-luvun. Erityisesti on pohdittu kunnallisen sosiaalityön ammatti- ja tehtävärakennetta sekä maisterikoulutuksen saaneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien (AMK) työnjakoa. (Santala 2008, 76.) Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) ja Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus (Sarvimäki & Siltaniemi, 2007) määrittelevät osaltaan tehtävänjakoa. Opinnäytetyön taustalla oli yhteiskunnallisen keskustelun lisäksi kiinnostus selvittää, mitä sosionomit (AMK) tekevät kunnallisessa aikuissosiaalityössä. (Käytämme työssä sosionomi (AMK) - tutkintonimikkeestä tästä lähtien nimikettä sosionomi.) Halusimme myös kartoittaa kunnallisen aikuissosiaalityön esimiesten kokemuksia ja näkemyksiä sosionomien osaamisesta aikuissosiaalityön eri tehtävissä. Opinnäytetyön tutkimustehtäväksi muodostui selvittää, millaisia tehtäviä sosionomit tekevät aikuissosiaalityössä ja vastaako sosionomin osaaminen näissä tehtävissä esimiesten näkemyksiä kunnallisen aikuissosiaalityön vaatimuksia. Tavoitteena oli, että opinnäytetyön tuloksia voitaisiin käyttää sosiaalialan ammattilaisten keskinäisen työnjaon selkiyttämisessä ja sosionomien osaamisen hyödyntämisessä aikuissosiaalityön tehtävissä. Tällä tavoin voitaisiin mahdollisesti muuttaa kunnallisen aikuissosiaalityön tehtävänjakoa vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja tuottamaan laadukkaampia palveluita. Työn teoreettisena lähtökohtana ovat Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus (Sarvimäki & Siltaniemi 2007), sosionomin kompetenssit (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012) sekä aikuissosiaalityössä tarvittava osaaminen (esim. Sipilä 2008, Sipilä 2011). Tutkimus toteutettiin keräämällä kunnallisten sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön esimiesten kokemuksia sosionomien osaamisesta sähköisellä puolistrukturoidulla kyselylomakkeella (liite 1). Osaamista kartoitettiin kyselylomakkeessa erilaisten tehtävien avulla. Tehtävät perustuivat pääasiassa tehtävärakennesuositukseen. Otokseen valittiin kolmen maakunnan eli Keski-Suomen, Pirkanmaan ja Satakunnan kaikki kunnat ja yhteistoiminta-alueet.

Seuraavaksi tarkastellaan opinnäytetyön kulkua. Luvussa 2 esitellään sosionomikoulutuksen taustaa sekä sosionomin osaamista, joka pohjautuu sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston määrittelemiin sosionomin kompetensseihin. Luvussa 3 perehdytään sosiaalityön määritelmiin sekä siihen, millaista on asiantuntijuus sosiaalityössä. Luvussa

3 avataan myös aikuissosiaalityön käsitettä ja tehtävänjakoa aikuissosiaalityössä sekä pohditaan aikuissosiaalityön haasteita. Luvussa 4 kuvaillaan tarkemmin tutkimuksen toteutusta, tutkimustehtävää, tutkimusmenetelmää ja aineiston keruuta. Luvussa 5 esitellään kyselyn avulla saatujen vastausten taustatietoja, kuten vastaajien taustatietoja, vastausalueita ja aikuissosiaalityössä toimineiden sosionomien taustatietoja. Luvussa 6 kuvaillaan esimiesten näkemyksiä sosionomien osaamisesta aikuissosiaalityön tehtävissä tilastojen ja diagrammien muodossa. Vastaukset on jaoteltu tehtäväryhmittäin eli sosiaalityöntekijälle ja sosiaaliohjaajalle kuuluviin tehtäviin, sosiaaliohjaajalle kuuluviin tehtäviin, sosiaalityöntekijälle kuuluviin tehtäviin sekä muihin kuin tehtävärakennesuosituksessa mainittuihin tehtäviin. Alaluvussa 6.6 näitä tuloksia analysoidaan tarkemmin edellä mainittujen tehtäväryhmien mukaisesti. Analysointi perustuu siihen, että esimiesten vastausten perusteella saatuja tuloksia verrataan sosionomin kompetensseihin. Alaluvussa 6.7 vedetään yhteen työn tulokset, ja luvussa 7 arvioidaan työn onnistumista ja luotettavuutta.

2 SOSIONOMI (AMK)

2.1 Sosionomi (AMK) -koulutus

Sosiaalialalla ammattikorkeakoulussa voi suorittaa alemman korkeakoulututkinnon (sosionomi AMK). Sosionomi -tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä ja sen suorittaminen kestää noin 3,5 vuotta. Sosionomin osaamisalueeseen sisältyy monenlaisia kasvatus- ja ohjaustehtäviä, kuntoutuksen ja sosiaalisen tuen tehtäviä, palvelutuotanto-, johtamis- ja kehittämistehtäviä, sosiaalityön tehtäviä sekä hoitoon ja huolenpitoon liittyviä tehtäviä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto, 2012.)

Koulutuksen lähtökohdissa on jonkin verran vaihtelua eri ammattikorkeakoulujen välillä riippuen aloituspaikkojen määrästä ja alueellisista painotuksista, mutta koulutusyksiköiden perusnäkemys sosionomin työstä on muovautunut yhtenäiseksi: Sosionomi on tekemisissä arkielämän monimuotoisuuden kanssa, tukee eri-ikäisiä ihmisiä sosiaalisesta näkökulmasta. Sosionomeja koulutetaan sekä yksilöiden että ryhmien ja yhteisöiden kanssa tehtävään työhön. (Borgman, Kemppainen, Mäntysaari, Pohjola & Vuorensyrjä 2006, 163.)

Ensimmäiset noin sata sosionomitutkinnon suorittanutta tuli työmarkkinoille vuonna 1995 ja heidän joukkonsa on kasvanut tasaisesti vuosittain. 1.8.2005 sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuuslainsäädäntöä ajanmukaistettiin ja uudistuksen myötä sosionomikoulutus huomioitiin ammatillisena koulutuksena kelpoisuuksien näkökulmasta ja tutkinnon suorittaneille löytyi paikka myös sosiaalialan työ- ja tehtäväraenteessa. (Borgman ym. 2006, 159.)

2.2 Sosionomin osaaminen

Sosionomin ydinosaaminen nähdään sisällöllisenä ja taidollisena yhdistelmänä, jonka elementit limittyvät toisiinsa ja edellyttävät toisiaan. Ydinosaamisen sisällöllisiin ulottuvuuksiin vaikuttavat sosiaalialan luonne ja tehtävä yhteiskunnassa ja toisaalta sosionomin ammatillisen työn sisältö, konteksti ja menetelmät. Ydinosaamisen sisällöistä 1) yhteiskunnallinen tietoisuus ja vaikuttaminen sekä 2) sosiokulttuurinen osaaminen il-

mentävät sosiaalialan osaamisen käsitteellisintä ainesta, jota tarvitaan sosiaalialan perusluonteen ymmärtämiseksi. 3) Kasvun, elämän ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen sekä 4) toimintajärjestelmän tunteminen ja palvelujen kehittäminen kertovat sosionomin työn sisällöstä ja puitteista. 5) Tiedollinen ja eettinen osaaminen sekä 6) menetelmällinen osaaminen sisältävät työn tekemisen välineitä. Ydinosaamisen sisältöjen realisoitumiseen työssä tarvitaan ydintaitoja, joita ovat vuorovaikutus-, viestintä- ja kanssakulkemisen taidot, reflektointitaidot, työyhteisössä toimimisen-, työn organisoinnin- ja johtamisen taidot sekä tutkimisen- ja kehittämisentaidot. (Borgman, Dal Maso, Hakonen, Honkakoski & Lyhty 2001, 10–11, 28.)

Sosionomin ydinosaaminen on määritelty yhtenäiseksi kaikissa ammattikorkeakouluissa, mutta suuntautumisvaihtoehdot ja erityisosaamisen painotukset vaihtelevat ammattikorkeakouluittain. Sosionomitutkinnon kompetenssit määriteltiin ammattikorkeakoulujen yhteistyönä 2006 ja uudistettiin vuonna 2010. Valtakunnallisesti määritellyt sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen osaamiskompetenssit ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen ja johtamisosaaminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Sosiaalialan eettisen osaamisen vaatimusten täytyttyä sosionomi on sisäistänyt sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet sekä sitoutuu toimimaan niiden mukaisesti. Sosionomin tulee kyetä myös sosiaalialan ammattien edellyttämään eettiseen reflektioon. Sosionomi kykenee ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden ja kykenee toimimaan arvostiritoja sisältävissä tilanteissa ja edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä pyrkii huono-osaisuuden ehkäisemiseen yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmasta. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Asiakastyön osaamisen vaatimuksena sosionomi tunnistaa oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa tehtävässä työssä. Sosionomi osaa luoda asiakkaan osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä ymmärtää asiakkaan tarpeet ja osaa tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista yksilön kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa. Sosionomi osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä. Hän osaa myös tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita

ja asiakasryhmiä heidän arjessaan sekä arvioida ja kuvata asiakasprosessin eri vaiheita ja kehittää työtään sen pohjalta. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamiseen sosionomin tulee tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyvä juridinen säädöspohja sekä tietojärjestelmät ja osata soveltaa niitä. Sosionomi osaa ennakoida ja jäsentää hyvinvointipalveluiden muutoksia ja pystyy osallistumaan palveluiden tuottamiseen ja kehittämiseen. Hän osaa arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallitsee palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmiä. Sosionomi osaa toimia sosiaalisen asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa sekä edistää asiakkaan turvaverkoston toimintaa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen vaatii sosionomilta taitoa analysoida epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavia rakenteita ja prosesseja alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Sosionomi osaa käyttää myös erilaisia yhteisösosiaalityön, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja viestinnän keinoja sekä osaa tukea kansalaisten osallisuutta ja kykenee osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Tutkimukselliseen kehittämisosaamiseen sosionomi on sisäistänyt reflektiivisen, tutkivan ja kehittävän työotteen ja hänellä on käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista ja hän osaa tuottaa uutta tietoa. Sosionomi osaa suunnitella, toteuttaa, arvioida ja raportoida sosiaalialan kehittämishankkeita. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Johtamisosaamisen vaatimuksena sosionomi tuntee talous- ja henkilöstöhallinnon perusperiaatteet, osaa toimia työyhteisön lähiesimiehenä ja osaa kehittää sosiaalialan osaamista, työyhteisöjä ja palveluprosesseja. Hän myös kykenee päätöksentekoon ennakkoimattomissa toimintaympäristöissä. Sosionomi omaa perusedellytykset toimia alan itsenäisenä yrittäjänä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

3 SOSIAALITYÖ JA AIKUISSOSIAALITYÖ

3.1 Sosiaalityö

Sosiaalityöstä on tehty erilaisia määritelmiä, joita avaamme tässä. Sosiaalityön sanastossa (Stakes 2002) sosiaalityö on määritelty seuraavasti: asiakastasolla se tarkoittaa prosessia, jossa pyritään muuttamaan asiakkaan elämää yhdessä asiakkaan kanssa. Sosiaalityötä tehdään myös yhteisön ja yhteiskunnan tasolla, jolloin se on päätöksentekoon vaikuttamista (Stakes 2002).

Sosiaalityön yliopistoverkosto on määritellyt sosiaalityön yliopistokoulutuksen saaneen sosiaalityöntekijän ammatilliseksi toiminnaksi, jonka perustana on tieteellinen tieto, ammatillis-tieteellinen osaaminen ja sosiaalityön eettiset periaatteet (SOSNET 2003). Talentia (2013) on puolestaan määritellyt sosiaalialan työn sosiaalialan ammattihenkilöstön toiminnaksi, jonka tavoitteena on saada aikaan myönteistä muutosta asiakkaan elämäntilanteessa ja vahvistaa hänen omia toimintaedellytyksiä. Sosiaalialan työssä pyritään ehkäisemään ja ratkaisemaan sosiaalisia ongelmia. Talentian määrittelyssä sosiaalialan työ jakautuu sosiaalityöhön, sosiaaliohjaukseen sekä hoiva- ja huolenpitotehtäviin. Sosiaalityöllä tarkoitetaan tässä määrittelyssä sosiaalityön yliopistokoulutuksen saaneen ammattihenkilön toimintaa. (Talentia 2013.) Edellä mainituista määritelmistä huokuu yhteiskunnallinen keskustelu maisteritason sosiaalityöntekijän ja sosionomin (AMK) välisestä työnjaosta sosiaalityössä.

Kansainvälisen sosiaalityön määritelmän mukaan sosiaalityön tavoite on ongelmien ratkaisu ja muutosten aikaansaaminen. Sosiaalityöntekijät toimivat yhteiskunnan, yhteisöjen, perheiden ja yksilöiden tasolla. (Talentia 2000.) International Federation of Social Workers (2012) määrittelee sosiaalityön ammattilaisten tehtäväksi sosiaalisen muutoksen, ihmisten ongelmien ratkaisun ja hyvinvoinnin edistämisen aikaansaamisen. Juhila (2006, 16–17) kuitenkin katsoo, että sosiaalityö on ennen kaikkea kansallista, sillä se on kytköksissä maan omaan historiaan, poliittiseen järjestelmään ja hyvinvointivaltion järjestämisen tapaan. Kansainväliset suuntaukset tietysti vaikuttavat kansalliseen sosiaalityöhön, mutta ne tulkitaan ja toteutetaan omasta kulttuurista käsin. Suomalaisessa sosiaalityössä olennainen toimintaympäristö on hyvinvointivaltio ja sen sosiaalipoliittinen järjestelmä. (Juhila 2006, 17.) Opinnäytetyömme keskittyy julkisen sektorin

aikuissosiaalityöhön, koska siellä työskentelee sekä maisteritason sosiaalityöntekijöitä että sosionomeja ja koska yhteiskunnallinen keskustelu keskittyy nimenomaan kunnallisen aikuissosiaalityön tehtävänjakoon.

3.2 Asiantuntijuus sosiaalityössä

Ammattitaidosta käytävässä keskustelussa käytetään termejä kvalifikaatio, kompetenssi ja ammattitaito. Metsämuurosen (1998, 40) mukaan kvalifikaation eli tunnustetun osaamisen ja kompetenssin ero on se, että henkilö voi olla pätevä tekemään jotain asiaa, vaikka hänellä ei ole virallista tutkintoa tai osaaminen ei ole tunnustettua. Ammattitaito on siten yläkäsite sekä kvalifikaatiolle että kompetenssille. Borgmanin ym. (2006, 176) mukaan kompetenssi tarkoittaa yksilön ja yhteisön potentiaalista kykyä menestyksellisesti selviytyä määritellyistä tilanteista joko virallisten tai epävirallisten, itseasetettujen tai jonkun muun asettamien kriteerien mukaan tai suoriutua tietystä tehtävästä tai työstä.

Sosiaalityössä ammattitaidon hallinta merkitsee asiantuntijuutta. Ammatin hallintaa voidaan jäsentää seuraavasti: 1) taito kohdata asiakas, 2) taito tunnistaa, mistä on kysymys, 3) taito toimia ja 4) arvioinnin sekä kehittämisen taito. Sosiaalityön ammattilaiset ovat kytköksissä myös ammatin yhteiskunnallisiin ehtoihin. (Sipilä 2011, 39.)

Sipilä (2011, 21) nostaa sosiaalityön ydinkysymyksiä sosiaalityöntekijän henkilökoh-
taisen ja sisällöllisen asiantuntijuuden. Sisällöllinen asiantuntijuus voidaan jakaa tiedon-
tuotantoon, tutkimukseen, asiakastyöhön, arviointi- ja vaikuttamistyöhön, moniammatil-
liseen yhteistyöhön, johtamiseen ja hallintoon sekä opetukseen. Henkilökohtaiseen asi-
antuntijuuteen sisältyy eettinen aspekti, jokainen työntekijä joutuu pohtimaan, kuinka
hän toimii sosiaalityöntekijänä. Henkilökohtainen asiantuntijuus merkitsee myös realis-
tista itseymmärrystä ja tietoa arkipäivän merkitysrakenteista. (Sipilä 2011, 21.)

3.3 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityö on käsitteenä melko uusi, vaikka sosiaalityötä aikuisten parissa on tehty koko sosiaalihuollon historian ajan (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2013). Aikuissosiaalityöhön voidaan katsoa kuuluviksi yli 18-vuotiaille asiakkaille tarjottuja pal-

veluita, kuten toimeentulotukityö, sosiaaliturvatyö, päihdepalvelut, kotouttamistyö ja sosiaalinen kuntoutus (Viemerö 2012). Aikuissosiaalityön käsite onkin monimerkityksellinen. Sillä voidaan viitata kunnallisen sosiaalihuollon osajärjestelmään, jonka keskiössä on toimeentulotukityö. Tällöin sosiaalityötä tekevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja etuuskäsittelijät. Aikuissosiaalityö voi myös tarkoittaa vain sosiaalityöntekijän tekemää työtä aikuisten parissa. (Kankainen 2012, 36)

Kunnallisia sosiaalipalveluja on eriytetty elämänkaarimallin mukaisesti lasten, nuorten, aikuisten ja vanhusten palveluiksi. Lastensuojelutyö on ollut perinteisesti sosiaalityön vahvaa aluetta, ja se on asettunut sosiaalityön sisällä aikuissosiaalityön edelle. Kuitenkin aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö on ollut 2000-luvulla erityisen kehittämisen kohteena. Myös Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus pyrkii osaltaan vastaamaan aikuissosiaalityön kehittämishankkeisiin. (Jokinen & Juhila 2008, 7; Juhila 2008b, 73.)

Aikuissosiaalityön määritelmä on vakiintunut osaksi kunnallisia palveluja, ja sen kohderyhmien ja sisältöjen määritelmät vaihtelevat kunnittain. Pääasiassa aikuissosiaalityöksi mielletään kunnallisissa sosiaalitoimistoissa tehtävä lakisääteinen työ. Usein aikuissosiaalityön asiakkaiden elämään liittyy ongelmatilanteita, kuten taloudellisia vaikeuksia, työttömyyttä tai elämänhallinnan pulmia. Aikuissosiaalityön kohderyhmä vaihtelee myös kunnittain. Joissain kunnissa se on rajattu tiukasti koskemaan vain yli 18-vuotiaita lapsettomia aikuisia, toisissa taas kaikki aikuiset voivat kuulua aikuissosiaalityön piiriin. (Juhila 2008, 15–19.)

Aikuissosiaalityö määrittyy pitkälti sen lakisääteisten tehtävien kautta. Juhila (2008, 25) nostaa esille kolme keskeistä aluetta: toimeentulotuki, päihdetyö ja kuntouttava työtoiminta, sekä näiden rinnalla myös mielenterveystyö ja asunnottomien parissa tehtävä työ. Aikuissosiaalityötä ei voida kuitenkaan rajata kapea-alaisesti, sillä aikuisia kohdataan sosiaalityön piirissä moninaisilla areenoilla, kuten moniammatillisissa asiantuntijaverkostoissa ja erityiseen elämäntilanteeseen tai ongelmaan erikoistuneissa organisaatioissa, edellä mainittujen alueiden lisäksi muun muassa kriminaalihuollossa ja maahanmuuttajatyössä (Juhila 2008, 15, 26). Tällainen asiakasryhmiin erikoistuminen on tyyppistä suurissa kaupungeissa, kun taas pienissä kunnissa asiakkaita ei ole jaoteltu erityisiin ryhmiin vaan niissä tehdään niin sanottu yhdennettyä sosiaalityötä (Blomgren &

Kivipelto 2012, 15). Sosiaalityötä aikuisten parissa on myös perinteisesti tehty kolmannella sektorilla sosiaalisissa järjestöissä ja kirkon diakoniatyössä (Juhila 2008, 38).

Sipilä (2008, 60) toteaa, että aikuissosiaalityössä törmätään jatkuvasti eriarvoistumiseen ja siihen liittyvään problematiikkaan. Nykymaailmassa korostuu taloudellisen epätasavaruuden lisäksi sosiaalinen eriarvoisuus. Aikuissosiaalityö pyrkii korjaamaan yhteiskunnan rakenteiden aiheuttamia ongelmia. (Sipilä 2008, 60.) Tässä työssä tarvitaan neljänlaista työtettä: vaikuttamistyö, yhteisösosiaalityö, palveluohjaus ja välittäminen. Vaikuttamistyössä sosiaalityön työntekijät tuovat julki asiakkaidensa vaikeita sosiaalisia ja taloudellisia tilanteita sekä palvelujärjestelmän puutteita. Työn pitäisi olla yhteistyötä, jossa ovat mukana sosiaalityön työntekijät, asiakkaat, opettajat ja tutkijat. Yhteisösosiaalityö edellyttää myös yhteistyötä. Siinä pyritään vähentämään asiakkaiden hyödyttömyyden kokemusta ja vahvistamaan verkostoja. Palveluohjauksen ydintehtävä on varmistaa, että asiakkaat saavat heille kuuluvat edut ja palvelut. Tähän liittyy myös asianajotehtävä, erityisesti kaikkein haavoittuvaisimpien kansalaisten kohdalla. Viimeinen työote on välittäminen, jossa keskeisintä on kohtaaminen, läsnäolo ja luottamus. Tämä vaatii jatkuvaa ja pitkäkestoista suhdetta asiakkaaseen. Edellä mainitut työotteet ovat sosiaalityön ammatillisen etiikan mukaisia, mutta onko niiden toteuttamiselle tilaa ja resursseja kunnallisessa aikuissosiaalityössä? (Juhila 2008, 75–77.)

3.4 Tehtävänjako aikuissosiaalityössä

Sosiaalialan korkeakoulutusta annetaan kahdella eri väylällä: yliopistoissa ja ammatti-korkeakouluissa. Niiden tuottamista kelpoisuuksista on kiistelty kauan. Sosiaalityön ajankohtaisena kehittämiskohteenä onkin ollut maisteritason koulutuksen saaneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välisen työnjaon ratkaiseminen. Työnjaon selkiyttämiseksi on laadittu Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista sekä suositus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakenteesta. (Santala 2008, 76.)

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuosituksen tarkoituksena on selkiyttää sosiaalihuollon keskeisten ammattiryhmien työnjakoa ja muuttaa sosiaalialan tehtävärakennetta vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja hyödyntämään koulutuksen tuottamaa osaamista. Suosituksessa sosiaalihuollon keskeisiä ammattiryhmiä

ovat sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat (sosionomi AMK, geronomi AMK, kuntoutuksen ohjaaja AMK), lähihoitajat sekä päivähoidossa lastentarhanopettajat ja lähihoitajat. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 3, 21.) Kaavio tehtävärakennesuosituksessa määritellystä työnjaosta aikuisten palveluissa löytyy liitteestä 3.

Tehtävärakennesuosituksen lähtökohtana on laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005). Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on lain mukaan ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Sosiaaliohjaajan tehtäviin on kelpoisuusvaatimuksena tehtävään soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005.)

Sosiaalityö voidaan nähdä auttamistyönä, jonka keskeinen piirre on asiakkaan kohtaaminen. Jotta työntekijä voi rakentaa todellisen auttamissuhteen, edellytetään häneltä empatiaa, kunnioitusta ja aitoutta. (Sipilä 2008, 57.) Sipilän (2008, 48) mukaan sosiaalityö onkin vuorovaikutustyötä, jossa työntekijältä edellytetään tietoa ihmisestä psykososiaalisena olentona ja ryhmän jäsenenä sekä tietoa sosiaalisista ja psyykkisistä ongelmista, vuorovaikutuksesta ja siihen liittyvistä ongelmista, kasvuun ja kehitykseen liittyvistä riskeistä ja kasvua ja kehitystä tukevista tekijöistä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ongelmanratkaisun taito on keskeinen sosiaalityön sisältö, koska muu työskentely perustuu siihen (Sipilä 2011, 35). Sipilä (2008, 48) kuvaa sosiaalityön prosessia, joka alkaa ongelman tunnistamisella ja tilannearvion tekemisellä, mutta hän painottaa erityisesti asiakkaan aitoa kohtaamista, tietoa dialogisuuden merkityksestä. Sosiaalityön asiantuntijoilta edellytetään taitoa säätää sosiaalinen vuorovaikutus tilanteen ja kanssaihminen vaatimalle tasolle (Sipilä 2011, 35). Kun verrataan Sipilän määrittelyä sosiaalityössä tarvittavasta osaamisesta sosionomin kompetensseihin, niin sosionomikoulutuksen saaneen ydinosaamista ovat nimenomaan sosiaalityössä tarvittavat vuorovaikutus-, viestintä-, reflektointi- ja kanssakulkemisen taidot (Ks. luku 2.2).

Tämän lisäksi tarvitaan tietoa yhteiskunnallisten järjestelmien syrjäyttävistä mekanismeista, mikä edellyttää kohdeilmion rajaamista ja ymmärtämistä. On myös osattava käyttää tutkivaa työotetta, jotta sosiaalityö voisi toimia tiedonvälittäjänä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Sosiaalityön tieto on sekä tieteellistä tietoa että kokemustietoa. Ensimmäinen on tutkimuksella tuotettua, objektiivista tietoa, kun taas jälkimmäinen

perustuu asiakkaiden ja ammattilaisten subjektiiviseen kokemukseen. (Sipilä 2008, 49–50, 54.)

3.5 Aikuissosiaalityön haasteet

Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa strategiassa (2010, 5) sosiaaliturvan toimintakentän haasteina nähdään muun muassa työllisyys, työelämän muutos, yhteiskunnan monimuotoistuminen, väestön ikärakenteen muutos, talouden globalisoituminen ja teknologinen kehitys. Väestön ikärakenteen muuttuminen vaikuttaa koko yhteiskuntaan; julkisen talouden menot kasvavat samalla, kun työikäisten määrä vähenee ja kansantalouden kasvumahdollisuudet heikkenevät. Sosiaali- ja terveystaloudet, eläkkeet ja muu sosiaaliturva on kyettävä tarjoamaan kaikille, vaikka julkisen talouden paineet kasvavat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 5–6.)

Sipilä (2008, 56–57) esittää, että sosiaalialan sosiaalityön toimintaympäristöjen muuttumisen takia sosiaalityön ammattilaisilta odotetaan laajaa yleissivistystä, valmiutta tieteelliseen kysymysten asetteluun, argumentointiin ja kirjoittamiseen. Sen vuoksi akateemiset taidot nousevat keskeiseksi ammatillisuuden perustaksi. Sipilä (2008, 63) toteaa myös, että sosiaalityö on yhä vaativampaa, minkä vuoksi koulutuksen tehtävänä on tuottaa laaja-alaisia asiantuntijoita. Sosiaalityöntekijän odotetaan hallitsevan kokonaisuuksia, hahmottavan sosiaalisia tilanteita ja osoittavan eettistä osaamista. Tämän päivän sosiaalityössä on ilmennyt tarve entistä laajemmalle ammatilliselle osaamiselle ja entistä vahvemmalle erityisosaamiselle. (Sipilä 2011, 38.) Kankainen (2012, 37) on samoilla linjoilla Sipilän kanssa sillä hän katsoo, että aikuissosiaalityön keskeisiä haasteita ovat rakenteellinen sosiaalityö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Sosiaalityön ammattihenkilöstön tehtävänä on nostaa työssään tekemiään havaintoja julkiseen keskusteluun ja vastuuttaa yhteiskuntapolitiikan tekijöitä. Jos sosiaalityön työntekijät eivät tuo esiin kohtaamiaan epäoikeudenmukaisuuksia, heidän voidaan katsoa hyväksyvän ne. (Kankainen 2012, 37.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Aiemmat tutkimukset

Aikuissosiaalityö on viime aikoina ollut erilaisten tutkimusten, opinnäytetöiden, väitöskirjojen ja selvitysten aiheena (Blomgren & Kivipelto 2012, 18). Selvittelymme perusteella aikuissosiaalityötä käsittelevissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ole kartoitettu sosionomin osaamista aikuissosiaalityön kentällä. Löytämissämme tutkimuksissa on tarkasteltu muun muassa sosionomin osaamista lastensuojelun avohuollon perhetyössä (Hakala & Holopainen 2008), sosionomin työtehtäviä vammaisten asumispalveluyksikössä (Lempinen 2009) sekä sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välistä työnjakoa Helsingin sosiaaliasemilla (Sirén 2010).

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Kuten kappaleessa 3.3 todettiin, aikuissosiaalityön käsite on joskus häilyvä ja monimerkityksellinen. Tässä tutkimuksessa sillä tarkoitetaan kunnallisen sosiaalihuollon aikuissosiaalityötä, jota tekevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja etuuskäsittelijät (Kankainen 2012, 36). Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia tehtäviä sosionomi tekee aikuissosiaalityössä ja vastaako sosionomin osaaminen näissä tehtävissä esimiesten käsityksiä kunnallisten sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön vaatimuksista. Laadimme tutkimustehtävän selvittämiseksi kaksi tutkimuskysymystä. Millaiseksi kunnallisessa aikuissosiaalityössä toimivat esimiehet arvioivat sosionomin osaamisen aikuissosiaalityön tehtävissä? Vastaako sosionomien osaaminen aikuissosiaalityön vaatimuksia?

Tutkimuksen avulla pyritään hahmottamaan aikuissosiaalityön tehtäviä ja toimintakenttää sekä sosionomien sijoittumista tällä kentällä. Kankainen (2012, 36) toteaa, että aikuissosiaalityön käsitteen häilyvyys aiheuttaa sen, että asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden voi olla vaikeaa hahmottaa aikuissosiaalityön tehtävää. Tutkimustehtävää hahmoteltaessa ajatus oli kartoittaa myös, kuinka yleistä on, että sosionomit työskentelevät sosiaalityöntekijän nimikkeellä, vaikka heillä ei ole siihen kelpoisuutta. Kankaisen (2012, 36) mukaan tällä hetkellä sosionomin ja sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneil-

la työntekijöillä on vaikeuksia määrittää tehtäviään ja paikkaansa aikuissosiaalityössä. Tilanteen selkiyttäminen vahvistaisi työntekijöiden ammatillista identiteettiä sekä auttaisi kehittämään työn sisältöjä (Kankainen 2012, 36).

Työn teoreettisen viitekehyksen muodostavat Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus (Sarvimäki & Siltaniemi 2007), sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen osaamiskompetenssit (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012) sekä aikuissosiaalityössä tarvittava osaaminen (esim. Sipilä 2008, Sipilä 2011), joiden avulla lähestymme tutkimustehtävää. Valitsimme tehtävärakennesuosituksen kyselylomakkeemme pohjaksi, koska suosituksessa on selkeästi määritelty aikuissosiaalityön asiakasprosessin eri vaiheet ja prosessiin osallistuvien sosiaalialan ammattiryhmien tehtäväkuvat. Esimiesten vastauksia vertaamme sosionomin osaamiskompetensseihin ja aikuissosiaalityössä tarvittavaan osaamiseen.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Rajanveto kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimussuuntauksen välillä on usein epäselvä. Pikemminkin ne voisi nähdä toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Voidaan katsoa, että kvantitatiivinen tapa käsittelee numeroita ja kvalitatiivinen puolestaan merkityksiä. Kumpikaan ei ole toista parempi, sillä ne ovat toisistaan riippuvaisia. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä ovat aiemmat teoriat, käsitteiden määrittely, aineiston keruun suunnittelu, koehenkilömäärittelyt, otantasuunnitelmat ja päätelmien teko havaintoaineiston tilastolliseen analysointiin perustuen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puolestaan aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa: tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa kuin mittausvälineillä saatuun tietoon, ja hän suosii laadullisia metodeja, kuten teemahaastatteluja ja osallistuvaa havainnointia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 133, 137, 165.) Tältä pohjalta opinnäytetyömme on enemmän kvantitatiivinen kuin kvalitatiivinen, mutta tästäkin työstä löytyy kvalitatiivisia piirteitä. Käyttämämme metodi aineiston keruussa on puolistrukturoitu kyselylomake, ja vastauksista koottu havaintoaineisto on analysoitu tilastollisesti.

Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus, joka määrittelee tutkimusstrategiaa. Tutkimus voi olla kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava. Yhdellä tutkimuksella voi olla useampi tarkoitus tai tarkoitus voi muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 1997,

135–136.) Tämän tutkimuksen tarkoitus on lähinnä kuvaileva, koska tutkimuksen tarkoitus on esittää ja dokumentoida ilmiöistä, ihmisistä ja/tai tapahtumista kuvauksia ja keskeisiä piirteitä. Hirsjärven ym. (1997, 135–136) mukaan kuvailevat tutkimukset ovat yleensä survey-tutkimuksia. Niin on myös tämä tutkimus.

4.4 Aineiston keruu

Laadimme kyselylomakeen (liite 1) Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuosituksen (Sarvimäki & Siltaniemi 2007) pohjalta. Suosituksessa on määritelty aikuisten palvelujen asiakasprosessi ja siihen osallistuvien sosiaalialan ammattiryhmien tehtävänkuvat. Tehtävärakennesuosituksessa aikuisten palveluilla viitataan yli 18-vuotiaille tarkoitettuihin sosiaalipalveluihin silloin, kun heillä on sosiaalityön tarvetta (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 40). Kyselylomakkeeseen on listattu tehtävärakennesuosituksesta poimitut sosiaaliohjaajalle ja sosiaalityöntekijälle määritellyt tehtävät. Näiden lisäksi liitimme joukkoon itse laatimiamme tehtäviä, joiden katsoimme kuuluvan aikuissosiaalityöhön (asiakkaan arjessa tukeminen, asiakkaan elämänhallinnan edistäminen, ryhmänohjaus, moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely ja lähiesimiehenä toimiminen). Vastaajilta kysyttiin arviota heidän alaisuudessaan työskennelleiden sosionomien osaamisesta näissä tehtävissä. Osaamista kartoitettiin strukturoiduilla asteikkokysymyksillä. Lomakkeessa kartoitettiin lisäksi vastaajan ja hänen työskentelyalueensa taustatiedot sekä alueella työskennelleiden sosionomien tehtävänimikkeitä. Lomakkeen lopussa pyysimme vastaajia kirjoittamaan omin sanoin sosionomien vahvuuksista ja heikkouksista aikuissosiaalityön tehtävissä sekä antamaan palautetta kyselystä.

Lähetimme laatimamme sähköisen kyselylomakkeen sellaisille henkilöille, joiden olemme toimivan alueensa aikuissosiaalityön esimiehinä. Perusjoukkona tässä opinnäytetyössä ovat kaikki Suomessa aikuissosiaalityössä toimivat esimiehet, joista rajasimme edustavan otoksen. Valitsimme otokseen kolme maakuntaa: Keski-Suomi, Pirkanmaa ja Satakunta, joista löytyy erikokoisia kuntia ja yhteistoiminta-alueita. Näin ajattelimme saavamme kattavan kuvan aikuissosiaalityössä toimineiden sosionomien osaamisesta.

Lähetimme linkin kyselyyn sekä saatekirjeen (liite 2) sähköpostitse kuntien tai yhteistoiminta-alueiden internet-sivuilta löytämiemme tietojen perusteella alueiden aikuis-

sosiaalityön esimiehille. Sähköpostitse laittamassamme saatekirjeessä pyysimme erikseen, jos viestin vastaanottaja ei vastaa alueellaan aikuissosiaalityön ammattihenkilöstön rekrytoinnista ja toimi heidän esimiehenään, että hän välittäisi viestin eteenpäin alueellaan asiasta vastaavalle henkilölle. Lähetimme muistutusviestin samoille henkilöille kolme viikkoa myöhemmin, jotta saisimme lisää vastauksia.

Kyselyitä lähetettiin yhteensä 51, näistä Satakuntaan 12, Keski-Suomeen 18 ja Pirkanmaalle 21 maakunnissa olevien kuntien ja yhteistoiminta-alueiden määrän mukaan. Kaiken kaikkiaan kyselyyn oli mahdollista vastata 66 kunnan aikuissosiaalityötä koskien, näistä 20 kuntaa Satakunnasta, 23 Keski-Suomesta ja 23 Pirkanmaalta (kysely lähetettiin ennen Sastamalan ja Kiikoisten kuntaliitosta 1.1.2013, tällöin Pirkanmaalla oli 23 kuntaa).

Saimme lähettämiimme 51 kyselyyn yhteensä 22 vastausta. Vastauksista kolme oli lähetetty useamman kunnan yhteistoiminta-alueita koskien ja 19 vastausta yksittäisiä kuntia koskien. Yhteistoiminta-alueista kaksi oli viiden kunnan muodostamia alueita ja yksi yhteistoiminta-alue oli kahden kunnan muodostama alue. Saamamme vastaukset koskevat tällöin 31 kunnan aikuissosiaalityötä. Tässä työssä käsittelemme kuitenkin kaikkia vastauksia yhdenvertaisina alueina eikä yksittäisinä kuntina, koska vastauksissa ei määriteltä, missä yhteistoiminta-alueen kunnassa sosionomit työskentelivät. Yhden sosionomin työskentelyalue on saattanut käsittää kaikki yhteistoiminta-alueen kunnat, tällöin tilastoja vääristäisi tieto, että esimerkiksi viidessä kunnassa on työskennellyt sosionomi, jos todellisuudessa viidellä kunnalla on ollut yksi yhteinen sosionomi.

4.5 Aineiston järjestäminen ja analysointi

Ennen kuin aineiston analysointi voi alkaa, on tarkistettava tiedot: onko siinä virheitä ja puuttuuko tietoja (Hirsjärvi ym. 1997, 217). Kaksi kyselyyn vastaajaa lopetti kyselyn täyttämisen kohtaan ”Onko alueenne aikuissosiaalityössä työskennellyt sosionomeja?” (ks. Liite 1). Heiltä saimme siis vastaukset vain taustatietoihin. Heidän osaltaan emme voi arvioida, oliko kesken jättämisen syy se, ettei alueella ole työskennellyt sosionomeja vai jättivätkö he kyselyn kesken jostain muusta syystä. Näiden kahden vastaajan vastauksia on käytetty taustatietojen analysoinnissa, mutta ei muun aineiston analysoinnissa. Kyselyn 22 vastaajasta viisi ilmoitti, että heidän alueellaan ei ole työskennellyt sosio-

nomeja aikuissosiaalityön tehtävissä. Heidän vastauksiaan on käytetty taustatietojen analysoinnissa, mutta ei sosionomin osaamisen analysoinnissa. Lopulliseen analyysiin jäi siis 15 lomaketta.

Neljä kyselyyn vastannutta ilmoitti alueellaan toimineen sosionomeja useilla eri nimikkeillä. Sen lisäksi kyselyyn vastanneiden alueilla on voinut toimia myös useita sosionomeja samalla ammattinimikkeellä. Siitä syystä käytämme vertailussa vastausalueiden lukumäärää alueella aikuissosiaalityötä tehneiden sosionomien lukumäärän sijaan.

Vastausaineisto siirrettiin taulukkomuotoon, jonka jälkeen kvantitatiivisesti käsitelystä aineistosta (kysymys sosionomien osaamisesta) muodostettiin muuttujia havaintomatriisiin. Tämän jälkeen vastauksia pystyttiin analysoimaan tilastollisin menetelmin, kuten ristiintaulukoimalla, ja tekemällä taulukoiduista tuloksista yhteenvetoja ja päätelmiä. Luvussa 6 keskitytään aineiston tulosten analysointiin, ja luvussa 7 selitetään ja tulkitaan aineiston pohjalta saatuja tuloksia sekä tehdään johtopäätöksiä.

5 KYSELYN VASTAUSTEN TAUSTATIEDOT

Kysyimme kyselymme aluksi taustatietoja kyselyyn vastanneiden ammattinimikkeistä sekä taustatietoja liittyen alueisiin, joiden aikuissosiaalityön esimiehet vastasivat kyselymme. Halusimme kartoittaa muun muassa alueen sijaintia suhteessa kyselyalueen maakuntiin, alueen asukasmäärää ja alueella aikuissosiaalityötä tekevien määrää. Taustatietokysymyksillä kartoitimme myös sen, onko vastausalueilla työskennellyt sosionomeja aikuissosiaalityöntehtävissä ja jos ei ole, niin mistä syystä ei ole työskennellyt ja jos on työskennellyt, niin millä ammattinimikkeellä on työskennellyt.

5.1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

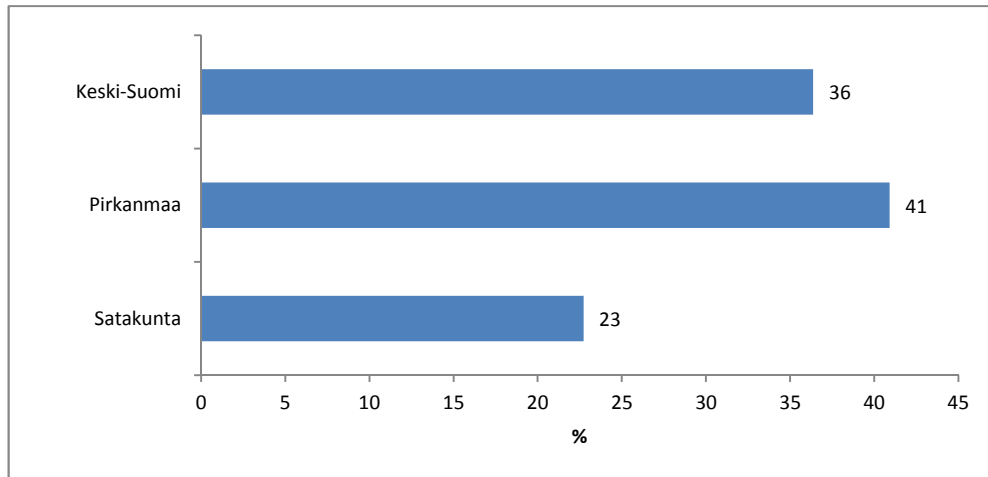
Kuviossa 1 on vertailtu kyselyyn vastanneiden taustaa ammattinimikkeiden perusteella. Kyselyyn vastanneiden kunnallisen aikuissosiaalityön esimiesten ammattinimikkeet vaihtelivat yhdeksän eri nimikkeen välillä. Suurin osa vastaajista toimi aikuissosiaalityön esimiehenä perusturvajohtajan ammattinimikkeellä (7 vastaajaa). Sosiaalityön-, sosiaalipalvelujen-, sosiaali- ja terveystoimen- sekä sosiaalijohtajan ammattinimikkeellä toimivia oli kyselyyn vastaavista yhteensä 9 henkilöä. Muita kyselyyn vastaavien ammattinimikkeitä olivat aikuissosiaalityön päällikkö (2 vastaajaa), johtava sosiaalityöntekijä (1 vastaaja), johtava sosiaalityöntekijä (2 vastaajaa) ja vastaava sosiaalityöntekijä (1 vastaaja).

KUVIO 1. Kyselyyn vastanneiden tausta ammattinimikkeen perusteella. (lkm)

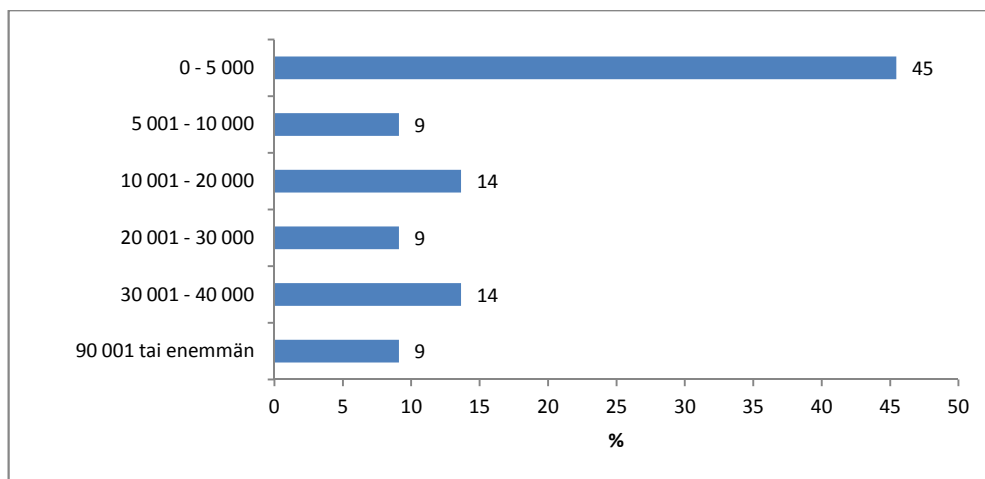
5.2 Taustatiedot alueista, joilta saimme vastauksia kyselyyn

Kuviossa 2 on vertailtu niiden alueiden, joilta saimme vastauksia, sijaintia maakunnittain. Pirkanmaan ja Keski-Suomen maakuntien alueilta tuli vastauksia aika tasaisesti. Pirkanmaalta oli 41 % vastauksista eli 9 vastausta ja Keski-Suomesta 36 % vastauksista eli 8 vastausta. Satakunnan maakunnan alueelta vastauksia tuli hieman vähemmän (23 % vastauksista eli 5 vastausta).

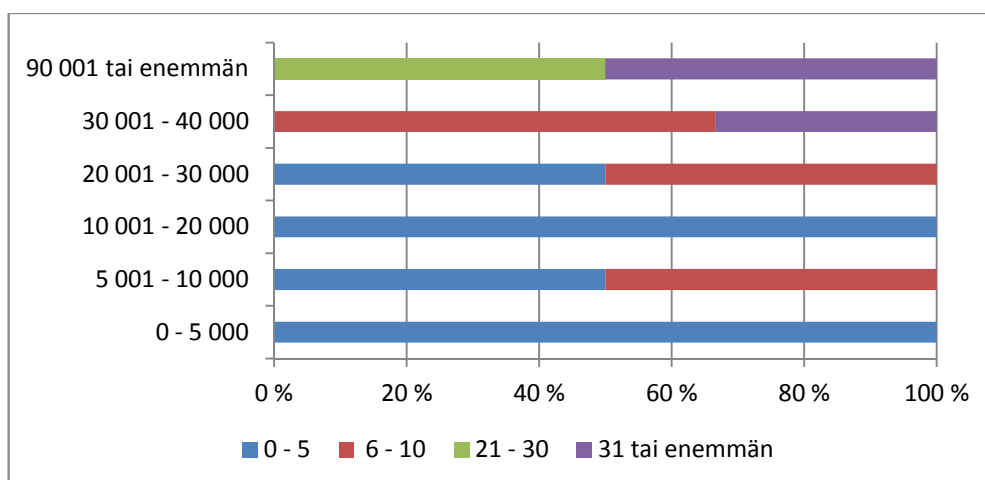
KUVIO 2. Alueiden sijainti maakunnittain (%)

Kuviossa 3 on vertailtu vastausalueiden kokoa asukasmäärän mukaan. Laissa kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta (169/2007) kunnan ja yhteistoiminta-alueen muodostamisesta todetaan, että kunnassa tai yhteistoiminta-alueella, joka huolehtii perusterveydenhuollosta ja sosiaalihuollosta, on oltava vähintään noin 20 000 asukasta. Tällä perusteella pidämme alle 20 000 asukkaan alueita pieninä. Suurin osa kyselyyn saamistamme vastauksista alle 20 000 asukkaan pieniä alueita oli (68 % eli 15 aluetta), joista kymmenen oli alle 5 000 asukkaan alueita. Yli 20 000 asukkaan keskisuuria ja suuria alueita oli saamistamme vastauksista 32 % eli 7 aluetta, joista kaksi oli asukasmäärältään suurempia kuin 90 000.

KUVIO 3. Alueiden koko asukasmäärän mukaan (%)

Kuviossa 4 on vertailtu vastausalueiden asukasmäärää alueella aikuissosiaalityötä tekevien määrään. Kyselyyn vastatuilla pienillä alle 20 000 asukkaan alueilla työskentelee pääsääntöisesti 0–5 aikuissosiaalityötä tekevää henkilöä (83 %). Yhdellä alle 20 000 asukkaan alueella aikuissosiaalityöntekijöitä on ollut 6–10. 20 001–30 000 asukkaan alueista toisella aikuissosiaalityötä tekeviä on 0–5 ja toisella 6–10. 30 001–40 000 asukkaan alueista kahdella vastanneista työskenteli 6–10 aikuissosiaalityötä tekevää ja yhdellä alueista 31 tai enemmän aikuissosiaalityötä tekeviä. Yli 90 000 asukkaan alueista toisella aikuissosiaalityötä tekeviä oli 21–30 ja toisella 31 tai enemmän. Saamiemme vastausten perusteella aikuissosiaalityötä tekevien määrä näyttäisi pääosin riippuvan alueen asukasmäärästä, mutta poikkeuksia tähän tekee yksi 5 001–10 000 asukkaan alue, jossa on 6–10 työntekijää ja yksi 30 001–40 000 asukkaan alue, jossa aikuissosiaalityötä tekeviä on 31 tai enemmän.

KUVIO 4. Alueen asukasmäärä verrattuna alueella aikuissosiaalityötä tekevien määrään. (%)

5.3 Taustatiedot sosionomeista aikuissosiaalityön tehtävissä

Kyselyn 22 vastaajasta viisi ilmoitti, että heidän alueellaan ei ole työskennellyt sosionomeja aikuissosiaalityön tehtävissä. Kaikki viisi vastaajaa, joilla ei ole työskennellyt sosionomeja aikuissosiaalityön tehtävissä, on pieniltä, alle 5 000 asukkaan alueilta ja kaikkien näiden vastaajien alueella aikuissosiaalityötä tekeviä on viisi tai vähemmän.

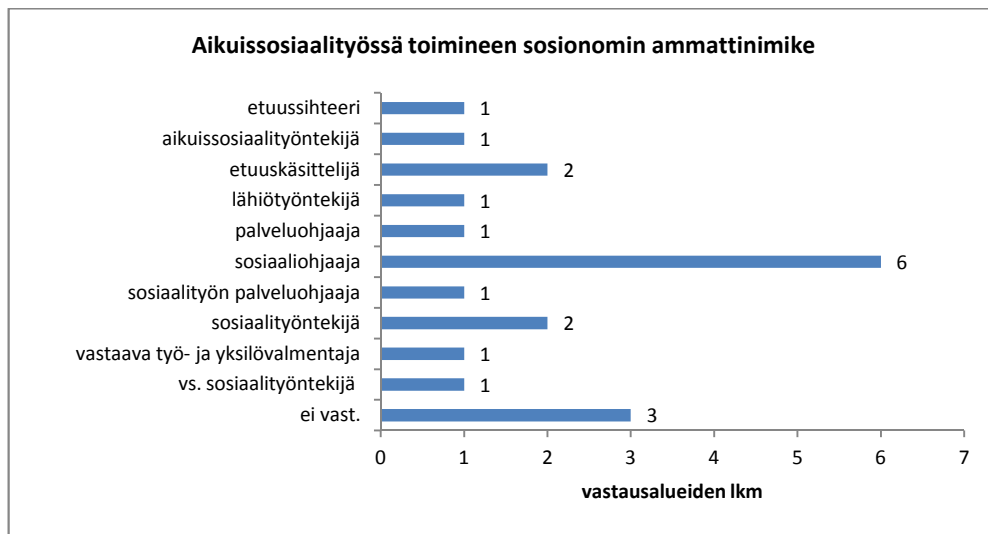
Syyksi siihen, että sosionomeja ei ole työskennellyt alueen aikuissosiaalityössä, yksi vastaajista totesi, että sosionomeja ei ole hakeutunut heille aikuissosiaalityöntehtäviin, mutta vuoden 2013 alusta sosiaalityöntekijän sijaisena tulee aloittamaan sosionomi. Neljä vastaajaa ilmoitti, että heillä pienessä kunnassa aikuissosiaalityöhön on riittänyt yksi työntekijä, joka on kaikissa sosiaalityöntekijä. Eräs pirkanmaalaisen alueen sosiaali- ja terveystoimenjohtaja vastasi näin:

Meillä ei ole ollut sosionomia aikuissosiaalityössä. Pieni kunta, aikuissosiaalityön resurssiksi on riittänyt yksi työntekijä, joka on sosiaalityöntekijä. Suuremmissa kunnissa varmasti tarvetta sosionomeihin sosiaalityöntekijöiden lisäksi, tehtäväjako tärkeä pohtia huolellisesti.

Niiden vastaajien osalta, joilla ei ole työskennellyt sosionomeja aikuissosiaalityössä, kysely päättyi tähän. Lisäksi kaksi kyselyyn vastaajaa lopetti kyselyn täyttämisen kohtaan ”Onko alueenne aikuissosiaalityössä työskennellyt sosionomeja?”. He jättivät tyhjäksi tämän kohdan samoin kuin kaikki loput kyselyn kohdist. Heidän osaltaan emme voi arvioida oliko kesken jättämisen syy se, ettei alueella ole työskennellyt sosionomeja vai jättivätkö he kyselyn kesken jostain muusta syystä. Kyselyn vastaajista 15 ilmoitti, että alueella on työskennellyt sosionomeja aikuissosiaalityön tehtävissä. Se on 75 % 20:stä kysymykseen vastanneesta.

Seuraavissa kohdissa kyselyn vastaajien kokonaismäärä on 15. Kuviossa 5 on vertailtu kyselyyn vastanneiden ilmoittamia ammattinimikkeitä, joilla sosionomi on alueen aikuissosiaalityössä toiminut. Kyselyyn vastanneiden alueilla aikuissosiaalityössä toimineiden sosionomien ammattinimikkeet vaihtelivat kymmenen eri nimikkeen välillä. Kolme vastaajaa jätti tämän kysymyksen väliin, eikä ollut vastannut tähän mitään. Suurin osa aikuissosiaalityössä toimineista sosionomeista on toiminut työssään sosiaaliohjaajan ammattinimikkeellä (kuudella vastausalueella). Sekä palveluohjaajan että sosiaa-

lityön palveluohjaajan ammattinimikkeillä on molemmilla toiminut sosionomeja yhdellä vastausalueella. Aikuissosiaalityöntekijän, sosiaalityöntekijän ja vs. sosiaalityöntekijän ammattinimikkeillä sosionomeja on toiminut aikuissosiaalityössä yhteensä neljällä vastausalueella. Etuuskäsittelijän ja etuussihteerin ammattinimikkeillä on toiminut sosionomeja yhteensä kolmella vastausalueella. Muita ammattinimikkeitä aikuissosiaalityössä toimineilla sosionomeilla oli lähiötyöntekijä (1 vastausalue) ja vastaava työ- ja yksilövalmentaja (1 vastausalue). Neljä kyselyyn vastannutta ilmoitti alueellaan toimineen sosionomeja useilla eri nimikkeillä ja alueilla on voinut toimia myös useita sosionomeja samalla ammattinimikkeellä.

KUVIO 5. Alueella aikuissosiaalityössä toimineiden sosionomien ammattinimike. (lkm)

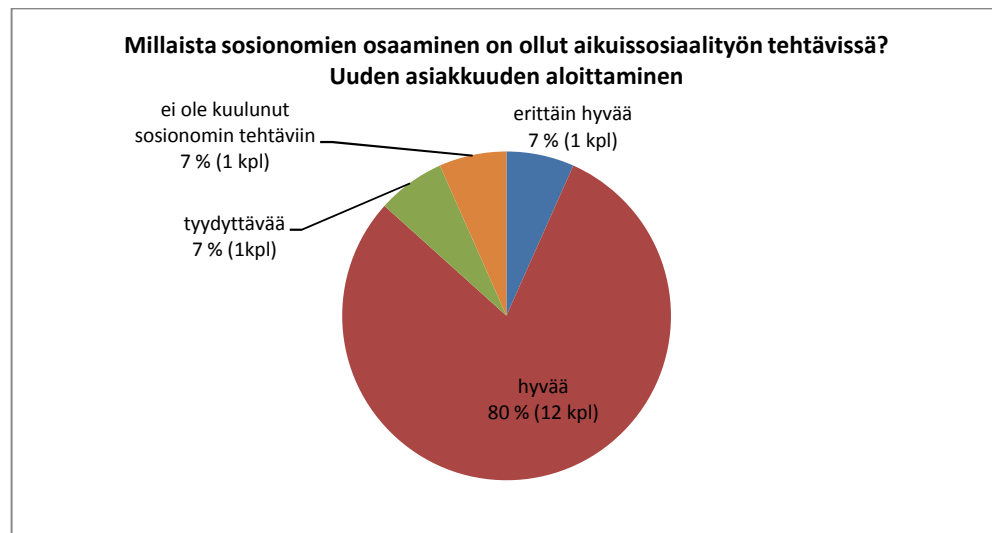
6 ESIMIESTEN NÄKEMYKSIÄ SOSIONOMIEN OSAAMISESTA AIKUIS-SOSIAALITYÖN TEHTÄVISSÄ

Kyselylomakkeessa käytetty aikuissosiaalityön tehtävälista perustuu pääasiassa Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositukseen (Sarvimäki & Siltaniemi 2007), jossa on määritelty aikuisten palveluissa toimivan henkilöstön tehtävät ja työnjako (liite 3). Näitä tehtäviä oli yhteensä 25. Sen lisäksi pohdimme yhdessä ohjaavan opettajan kanssa muita tehtäviä, joita ajattelimme aikuissosiaalityössä olevan. Näitä tehtäviä lisäsimme listaan yhteensä viisi kappaletta.

6.1 Sosionomin osaaminen sosiaalityöntekijälle ja sosiaaliohjaajalle kuuluvissa tehtävissä

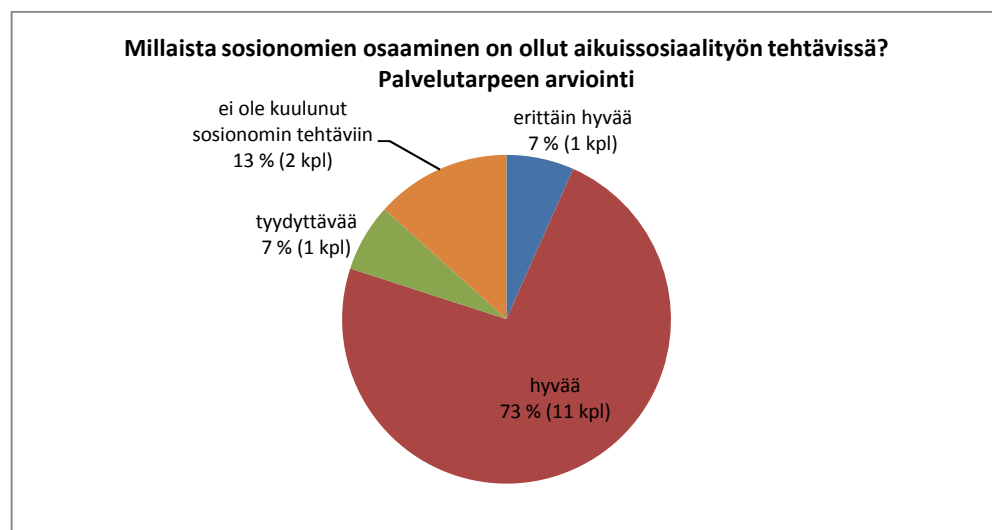
Tehtävärakennesuosituksen mukaan sekä sosiaaliohjaajalle että sosiaalityöntekijälle kuuluvia tehtäviä ovat uuden asiakkuuden aloittaminen, palvelutarpeen arviointi (kokonaisvastuu on sosiaalityöntekijällä), palvelusuunnitelman laatiminen (kokonaisvastuu on sosiaalityöntekijällä), asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukeminen, kuntoutumista edistävä asiakastyö sekä palveluiden ja tukitoimien vaikuttavuuden arviointi (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 42–43).

Kuviossa 6 on havainnollistettu sosionomin osaamista uuden asiakkuuden aloittamisessa. Uuden asiakkuuden aloittaminen kuului 14 vastaajan mukaan (94 % vastauksista) sosionomin tehtäviin. Erittäin hyvää osaaminen on ollut sosiaaliohjaajalla. Kahdessa toista tapauksessa osaaminen on ollut hyvää seuraavien nimikkeiden kohdalla: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, harjoittelija/vastaava yksilö- ja työvalmentaja, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä sekä vastaava sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kolme vastaajaa ei maininnut nimikettä. Osaaminen on ollut tyydyttävää yhdellä sosiaaliohjaajalla, ja yhden sosiaaliohjaajan tehtäviin se ei ole kuulunut.

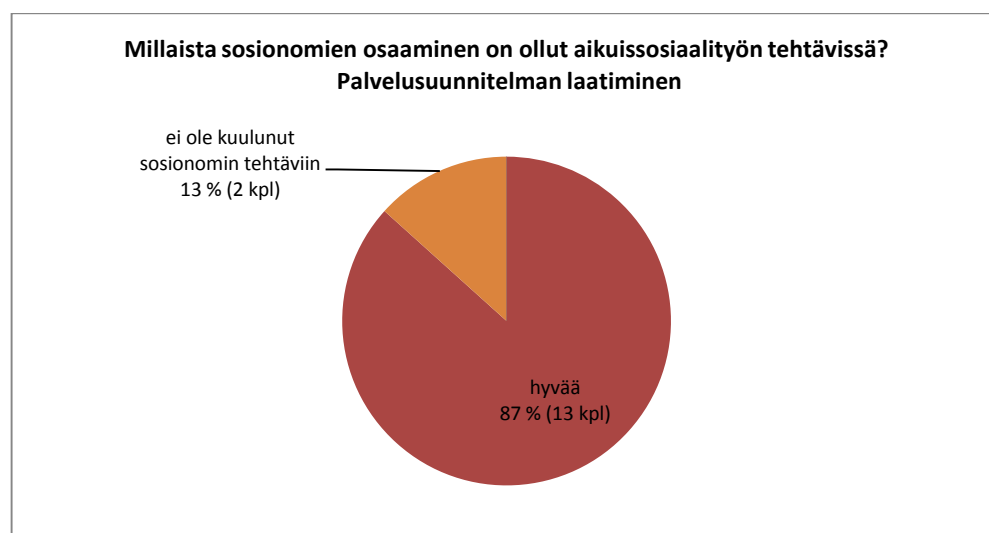
KUVIO 6. Sosionomien osaaminen uuden asiakkuuden aloittamisessa

Kuviossa 7 on havainnollistettu sosionomin osaamista palvelutarpeen arvioinnissa. Palvelutarpeen arviointi kuului 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Erittäin hyvää osaaminen on ollut sellaisessa tapauksessa, jossa nimikettä ei mainittu. Osaaminen on ollut hyvää yhdessätoista tapauksessa: aikuissosiaalityöntekijä, yksi ei nimikettä, etuuskäsittelijä, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä sekä vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Yhdessä tapauksessa osaamisen on arvioitu olleen tyydyttävää: harjoittelija/vs. yksilö ja työvalmentaja. Kahden vastaajan mukaan palvelutarpeen arviointi ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: toisessa tapauksessa nimikettä ei mainittu ja toinen oli sosiaaliohjaaja.

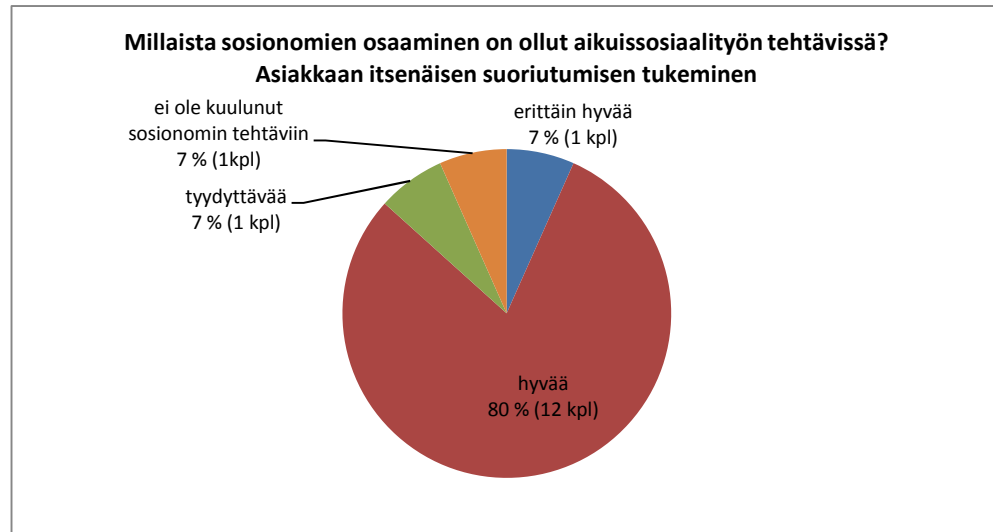
KUVIO 7. Sosionomien osaaminen palvelutarpeen arvioinnissa

Kuviosta 8 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu palvelusuunnitelman laatimisessa. Palvelusuunnitelman laatiminen kuului 13 vastaajan (87 %) mukaan sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Kolmessatoista tapauksessa osaaminen on ollut hyvää seuraavien nimikkeiden kohdalla: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kahden kohdalla nimikettä ei mainittu. Kahden vastaajan mukaan palvelusuunnitelman laatiminen ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: toisessa nimikettä ei mainittu ja toinen oli sosiaaliohjaaja.

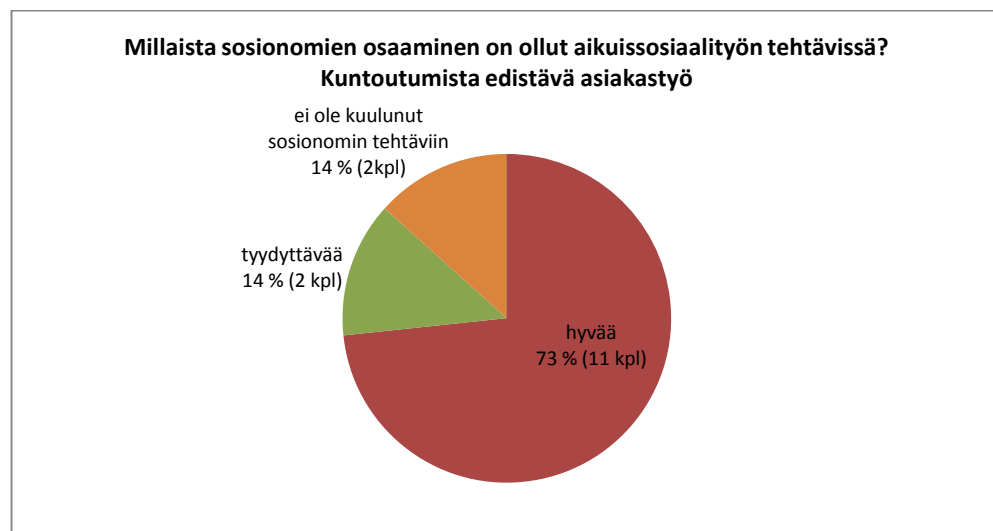
KUVIO 8. Sosionomien osaaminen palvelusuunnitelman laatimisessa

Kuviossa 9 on havainnollistettu sosionomin osaamista asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Itsenäisen suoriutumisen tukeminen kuului 14 vastaajan mukaan (94 %) sosionomin tehtäviin. Yhden vastaajan mukaan sosionomin osaaminen on ollut erittäin hyvää: kyseessä oli sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä. Kahdessatoista tapauksessa osaaminen on ollut hyvää: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, neljä sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä ja kolme vastaajaa ei maininnut nimikettä. Yhden vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukeminen ei ole kuulunut etuuskäsittelijän tehtäviin.

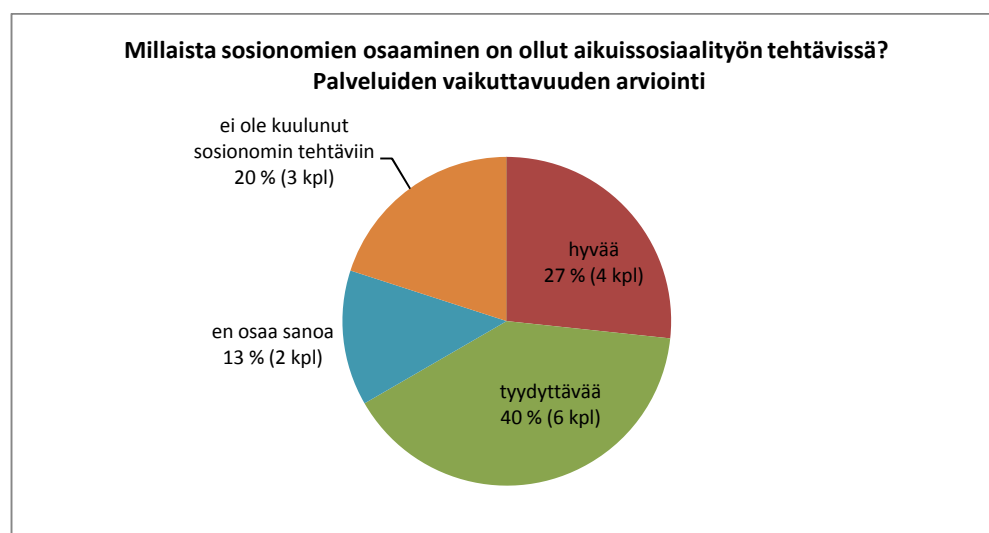
KUVIO 9. Sosionomien osaaminen asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukemisessa

Kuviosta 10 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu kuntoutumista edistävissä asiakastyössä. Kuntoutumista edistävä asiakastyö kuului 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin. Yhdentoista vastaajan mukaan sosionomin osaaminen on ollut hyvää: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityöntekijä ja kolme vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kahden vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: sosiaaliohjaaja ja vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Kuntoutumista edistävä asiakastyö ei ole kuulunut etuuskäsittelijän ja sosiaalityön palveluohjaajan tehtäviin.

KUVIO 10. Sosionomien osaaminen kuntoutumista edistävissä asiakastyössä

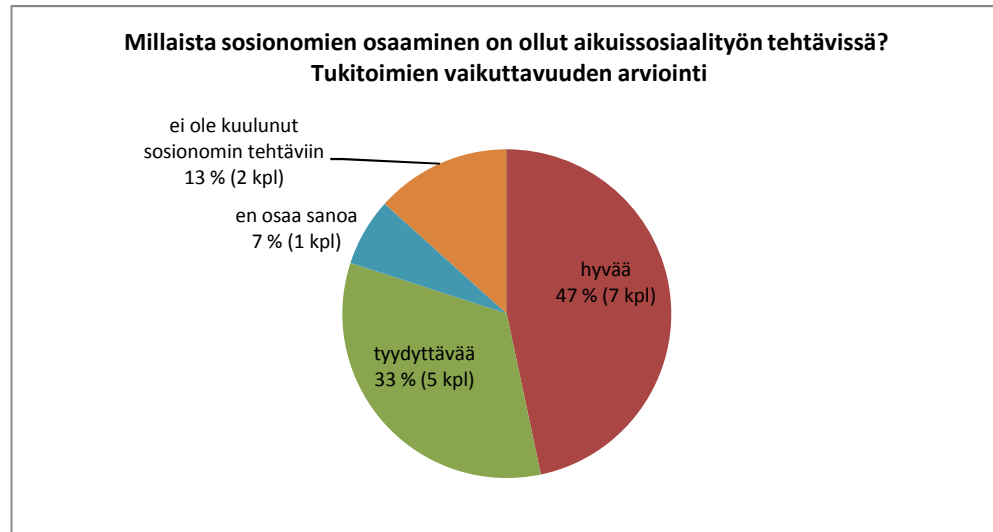
Kuviossa 11 on havainnollistettu sosionomin osaamista palveluiden vaikuttavuuden arvioinnissa. Palveluiden vaikuttavuuden arviointi kuului 12 vastaajan mukaan (80 %) mukaan sosionomin tehtäviin. Neljän vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää seuraavien nimikkeiden kohdalla: aikuissosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä ja sosiaalityöntekijä. Kuuden vastaajan mukaan sosionomien osaaminen on ollut tyydyttävää: kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaalityön palveluohjaaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kaksi vastaajaa ei osannut arvioida osaamista: harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja ja sosiaaliohjaaja. Kolmen vastaajan mukaan palveluiden vaikuttavuuden arviointi ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: kyseessä olivat etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi tapaus, jossa nimikettä ei mainittu.

KUVIO 11. Sosionomien osaaminen palveluiden vaikuttavuuden arvioinnissa

Kuviossa 12 on havainnollistettu sosionomin osaamista tukitoimien vaikuttavuuden arvioinnissa. Tukitoimien vaikuttavuuden arviointi kuului 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin. Seitsemän vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää: aikuisosiaalityöntekijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityöntekijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Viiden vastaajan mukaan sosionomien osaaminen on ollut tyydyttävää: sosiaaliohjaaja, sosiaalityön palveluohjaaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, kyseinen nimike oli harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmen-

taja. Etuuskäsittelijän ja yhden sosiaaliohjaajan tehtäviin tukitoimien vaikuttavuuden arviointi ei kuulunut.

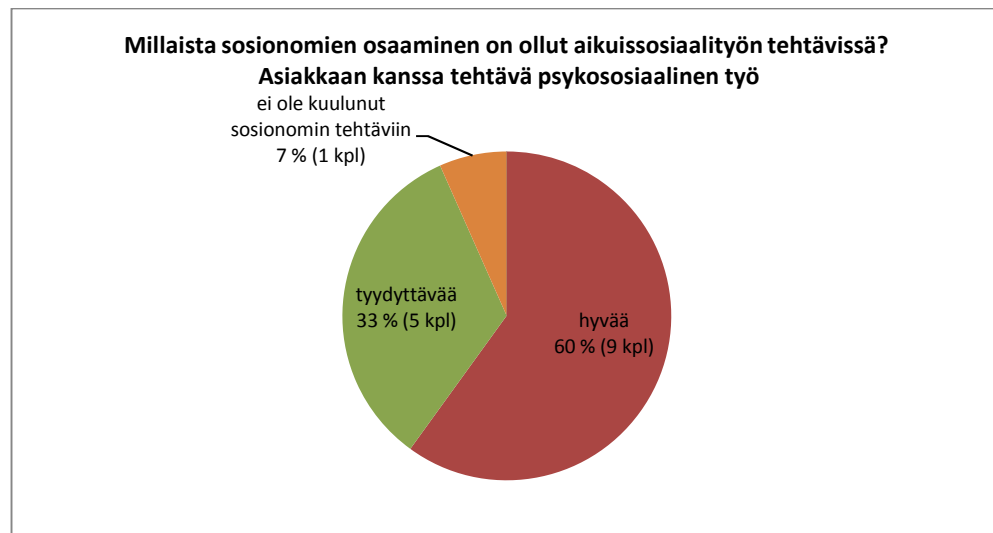

KUVIO 12. Sosionomien osaaminen tukitoimien vaikuttavuuden arvioinnissa

6.2 Sosionomin osaaminen sosiaaliohjaajalle kuuluuissa tehtävissä

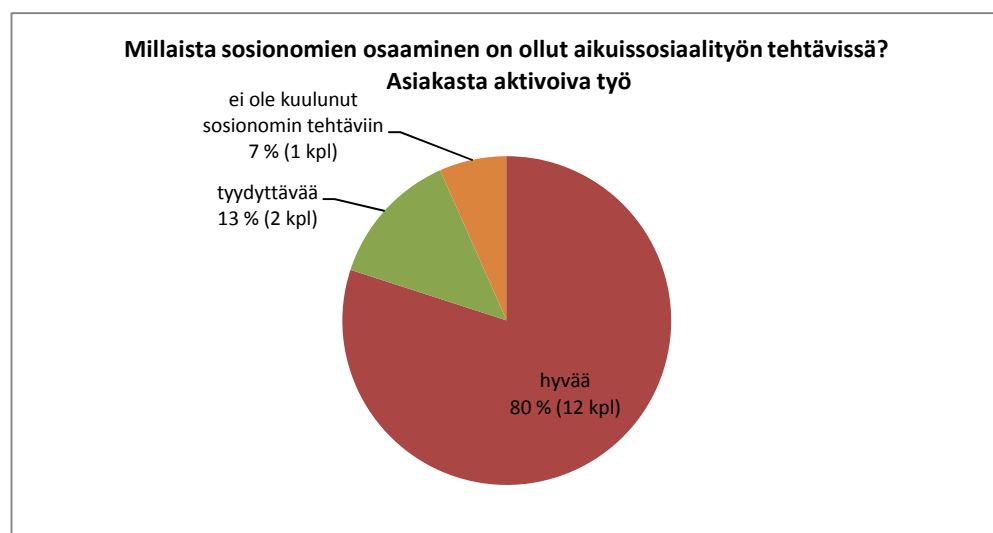
Tehtävärakennesuosituksen mukaan sosiaaliohjaajalle kuuluvia tehtäviä ovat asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ, asiakasta aktivoiva työ, voimavarakeskeinen työ, asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen, asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa, taloudellinen neuvonta ja ohjaus, maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen ja palveluohjaus (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 40–43).

Kuviosta 13 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu asiakkaan kanssa tehtävässä psykososiaalisessa työssä. Asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ kuului 14 vastaajan mukaan (93 %) sosionomin tehtäviin. Yhdeksän vastaajaa arvioi osaamisen hyväksi: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Viiden vastaajan mukaan sosionomien osaaminen on ollut tyydyttävää: kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Etuuskäsittelijän tehtäviin asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ ei ole kuulunut.

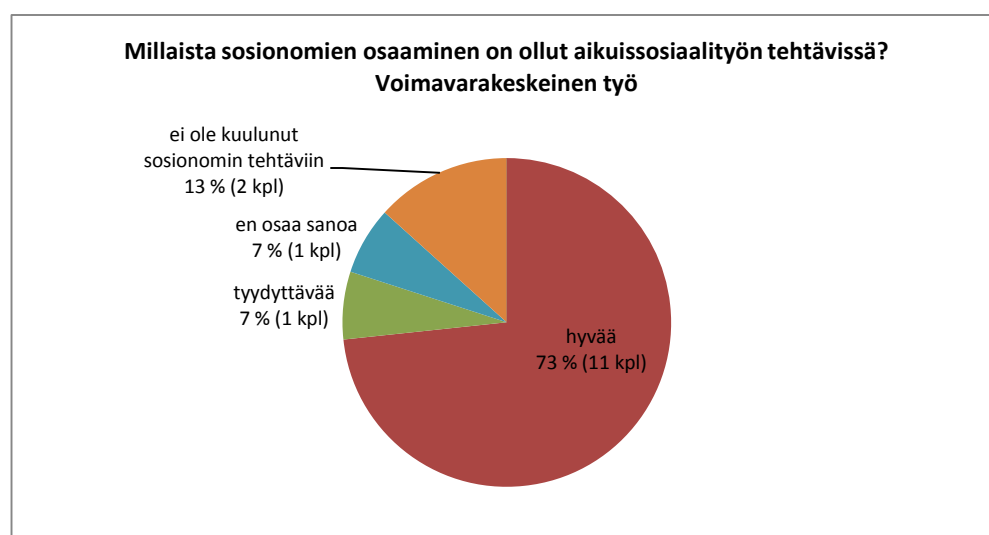
KUVIO 13. Sosionomien osaaminen asiakkaan kanssa tehtävässä psykososiaalisessa työssä.

Kuviosta 14 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu asiakasta aktivoivassa työssä. Asiakasta aktivoiva työ kuului 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin. Kahdentoista vastaajan mukaan sosionomien osaaminen on ollut hyvää: aikuisosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, neljä sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityöntekijä ja kolme vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kahden vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: sosiaalityön palveluohjaaja ja sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Etuuskäsittelijän tehtäviin asiakasta aktivoiva työ ei ole kuulunut

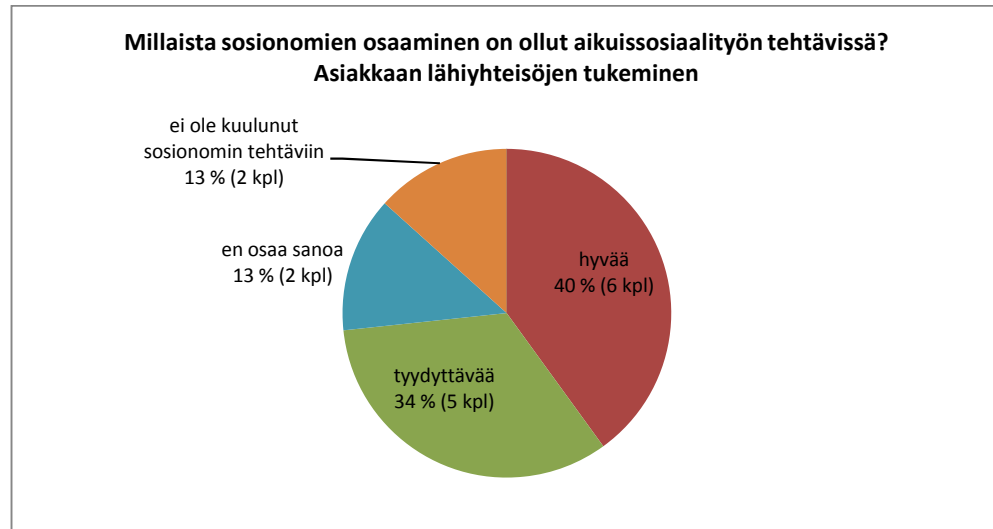
KUVIO 14. Sosionomien osaaminen asiakasta aktivoivassa työssä

Kuviossa 15 on havainnollistettu sosionomin osaamista voimavarakeskeisessä työssä. Voimavarakeskeinen työ on kuulunut 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin. Yhdentoista vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Yhden vastaajan mukaan sosionomin osaaminen on ollut tyydyttävää, mutta hän ei maininnut nimikettä. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, kyseessä oli sosiaalityöntekijä. Etuuskäsittelijän ja yhden sosiaaliohjaajan tehtäviin voimavarakeskeinen työ ei ole kuulunut.

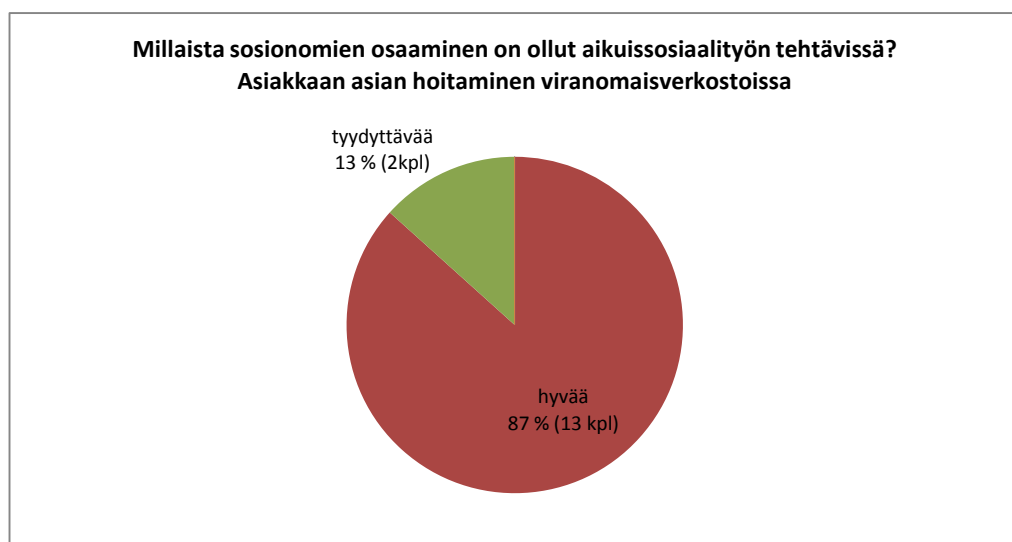
KUVIO 15. Sosionomien osaaminen voimavarakeskeisessä työssä

Kuviossa 16 on havainnollistettu sosionomin osaamista asiakkaan lähiyhteisöjen tukemisessa. Asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen on kuulunut kolmentoista vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin. Kuuden vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää: kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä. Viiden vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: sosiaaliohjaaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kolme vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kaksi vastaajaa ei osannut arvioida osaamista seuraavilla nimikkeillä: harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja sekä sosiaaliohjaaja. Aikuissosiaalityöntekijän ja etuuskäsittelijän tehtäviin asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen ei ole kuulunut.

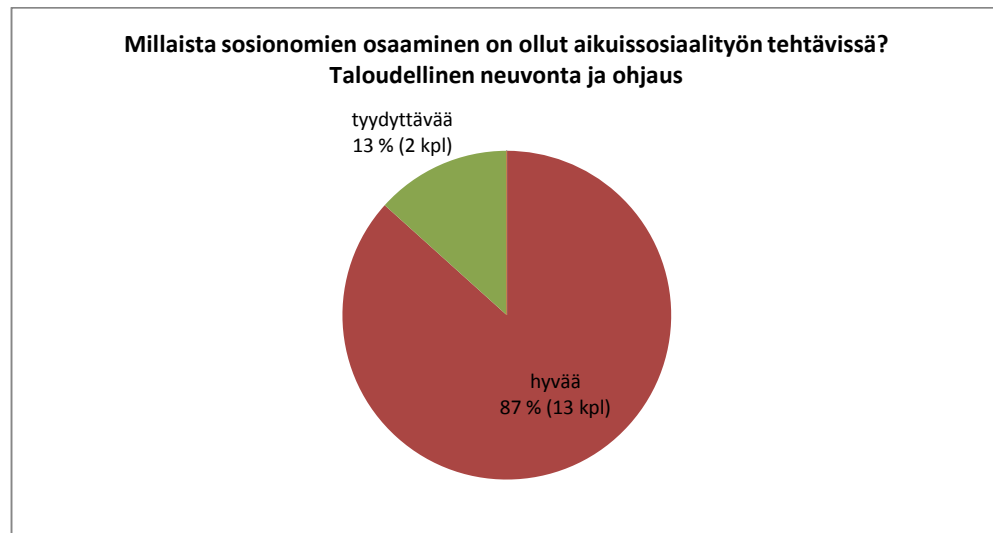
KUVIO 16. Sosionomien osaaminen asiakkaan lähiyhteisöjen tukemisessa

Kuviosta 17 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu asiakkaan asian hoitamisessa viranomaisverkostoissa. Kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan sosionomin tehtäviin kuuluu asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostossa, riippumatta nimikkeestä. Vastaajat ovat myös olleet tyytyväisiä sosionomien osaamiseen, sillä 13 vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää ja vain kahden mielestä tyydyttävää (etuuskäsittelijä ja sosiaaliohjaaja).

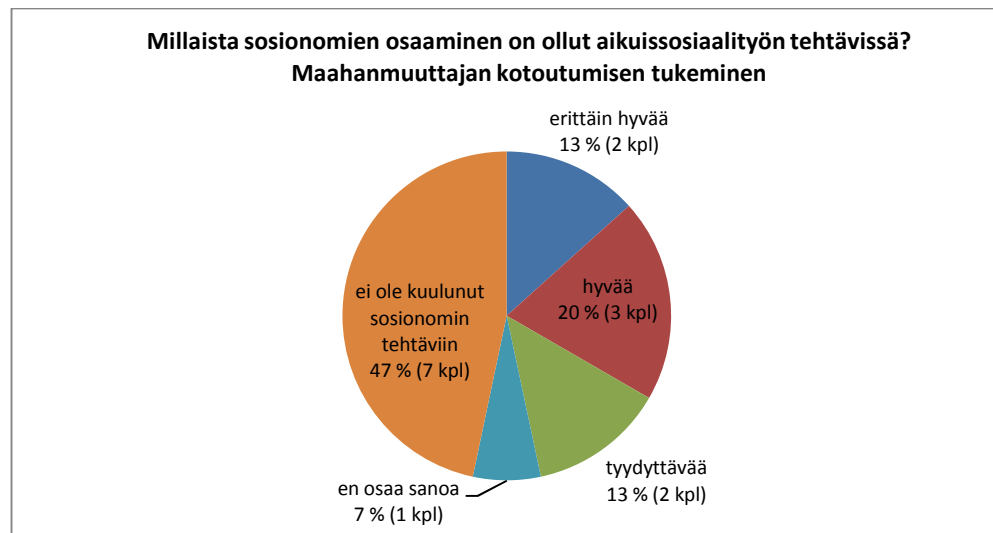
KUVIO 17. Sosionomien osaaminen asiakkaan asian hoitamisessa viranomaisverkostoissa

Kuviossa 18 on havainnollistettu sosionomin osaamista asiakkaan taloudellisessa neuvonnassa ja ohjauksessa. Kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan sosionomin tehtäviin kuuluu taloudellinen neuvonta ja ohjaus riippumatta nimikkeestä. Vastaajat ovat myös olleet tyytyväisiä sosionomien osaamiseen, sillä 13 vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää ja vain kahden mielestä tyydyttävää (yksi ei nimikettä ja sosiaalihojaaja).

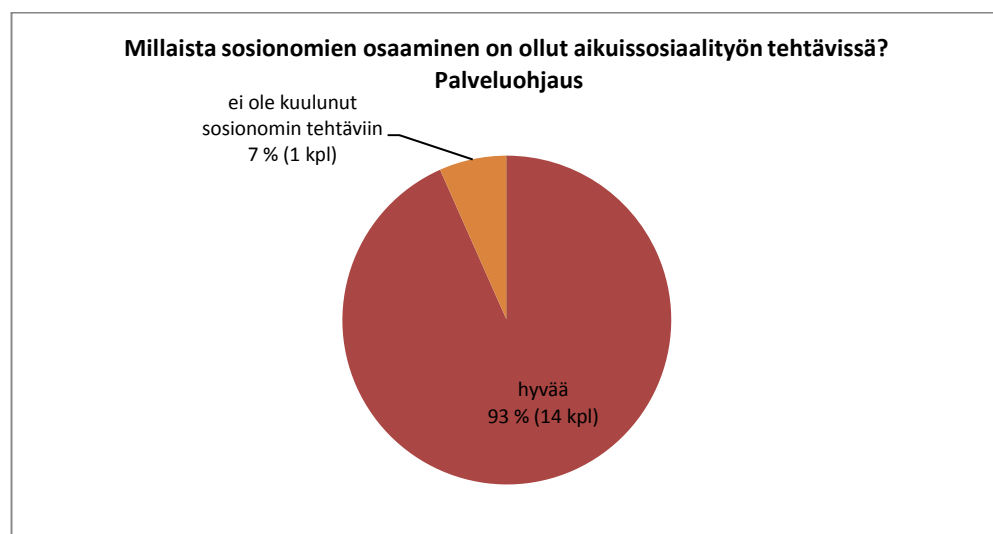
KUVIO 18. Sosionomien osaaminen taloudellisessa neuvonnassa ja ohjauksessa

Maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen on kuulunut kahdeksan vastaajan mukaan (53 %) sosionomin tehtäviin, kuten kuvioista 19 voi nähdä. Kahden vastaajan mukaan osaaminen on ollut erittäin hyvää seuraavien nimikkeiden kohdalla: sosiaalihojaaja ja sosiaalihojaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä. Kolmen vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää: kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä ja kolmas oli sosiaalihojaaja/sosiaalityöntekijä. Kahden vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: toinen ei maininnut nimikettä ja toisessa tapauksessa oli kyse sosiaalihojaajasta. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, kyseessä oli harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja. Seitsemän vastaajan mukaan maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, 2 sosiaalihojaaja, sosiaalityön palveluhojaaja, sosiaalityöntekijä sekä vs. sosiaalityöntekijä/palveluhojaaja/etuussihteeri.

KUVIO 19. Sosionomien osaaminen maahanmuuttajan kotoutumisen tukemisessä

Kuviossa 20 on havainnollistettu sosionomin osaamista palveluohjauksessa, joka on kuulunut neljäntoista vastaajan mukaan (93 %) sosionomin tehtäviin. Kaikkien heidän mielestään sosionomien osaaminen on ollut hyvää. Ainoastaan etuuskäsittelijän tehtäviin palveluohjaus ei ole kuulunut.

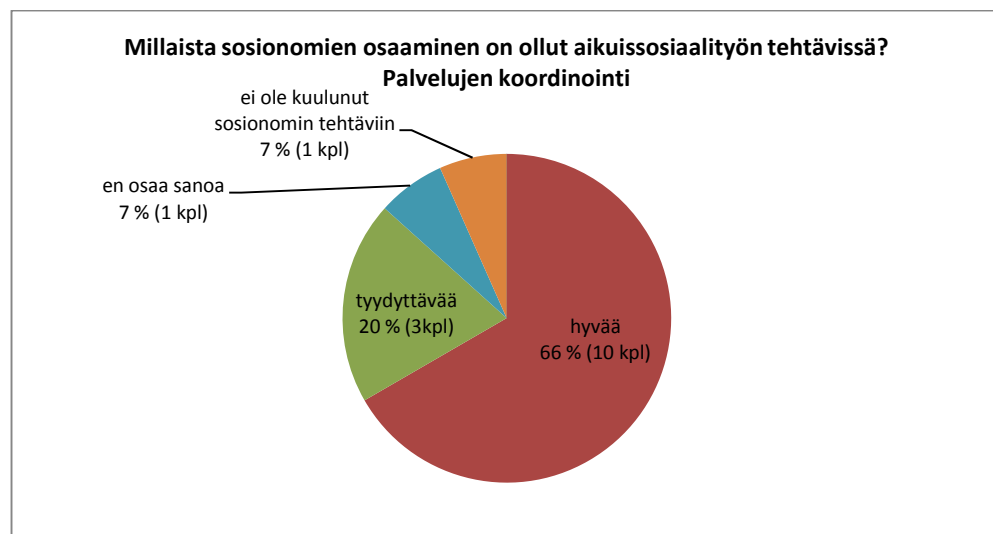
KUVIO 20. Sosionomien osaaminen palveluohjauksessa

6.3 Sosionomin osaaminen sosiaalityöntekijälle kuuluuissa tehtävissä

Tehtävärakennesuosituksen mukaan sosiaalityöntekijälle kuuluvia tehtäviä ovat palvelujen koordinointi, palvelusuunnitelman tarkentaminen, asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen, uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen, uusien etuuksien

myöntäminen, asiakkaan kokonaisprosessin hallinta, asiakkuuden päättäminen, palveluiden kehittäminen, rakenteellinen työ sekä tiedon tuottaminen ja välittäminen asiakas-tilanteiden pohjalta (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 40–43).

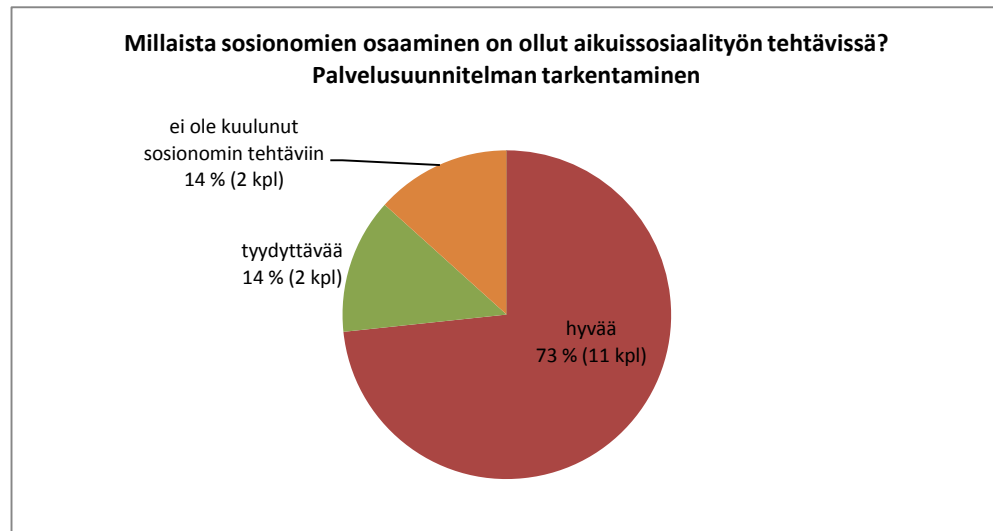
Palvelujen koordinointi on kuulunut neljäntoista vastaajan mukaan (93 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan, kuten kuviosta 21 voi nähdä. Kymmenen vastaajan mielestä sosionomin osaaminen on ollut hyvää seuraavien nimikkeiden kohdalla: aikuissosiaalityöntekijä, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kolmen vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja sekä sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, kyseessä oli harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja. Yhden vastaajan alueella palvelujen koordinointi ei ollut kuulunut sosionomin tehtäviin, hän ei maininnut nimikettä.

KUVIO 21. Sosionomien osaaminen palvelujen koordinoinnissa

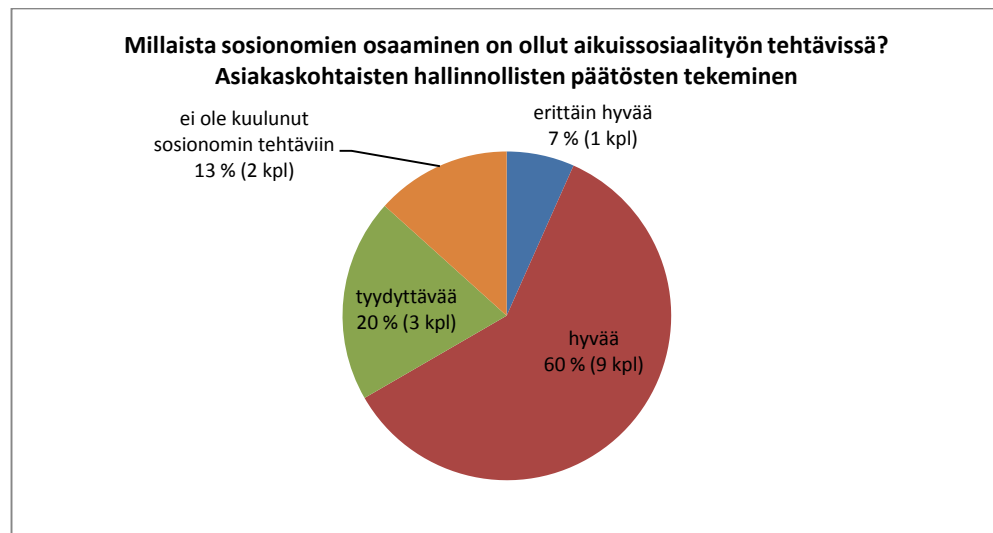
Kuviossa 22 on havainnollistettu sosionomin osaamista palvelusuunnitelman tarkentamisessa, joka on kuulunut kolmentoista vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Yhdessätoista tapauksessa osaaminen on ollut hyvää: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja yhden nimikettä ei mainittu. Kaksi vastaajaa arvioi osaamista tyydyttäväksi: yhden nimi-

kettä ei mainittu ja yksi oli sosiaaliohjaaja. Kahden vastaajan mukaan heidän alueellaan palvelusuunnitelman tarkentaminen ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: yksi vastaaja ei maininnut nimikettä ja toinen oli etuuskäsittelijä.

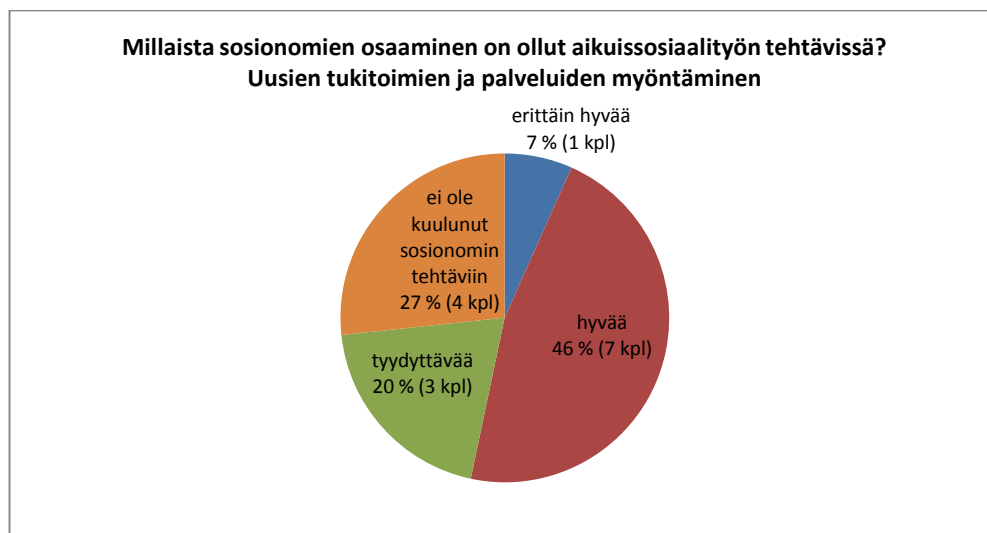
KUVIO 22. Sosionomien osaaminen palvelusuunnitelman tarkentamisessa

Kuviosta 23 voi nähdä, että asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen on kuulunut kolmentoista vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Yhdessä tapauksessa vastaaja arvioi osaamisen erittäin hyväksi, kyseessä oli sosiaaliohjaaja. Yhdeksän vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Kolmen vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei sosionomin tehtäviin ole kuulunut asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen. Toinen vastaaja ei maininnut nimikettä ja toinen tapaus oli harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja.

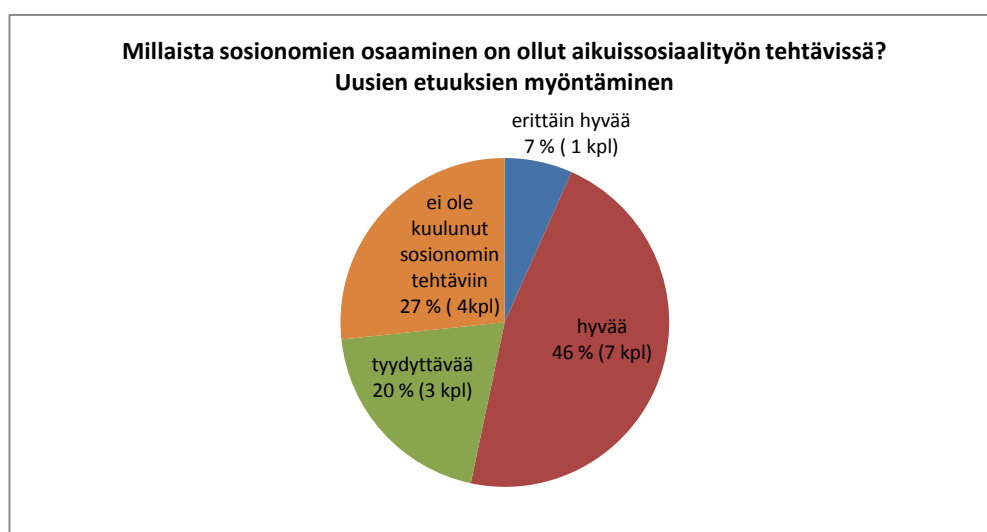
KUVIO 23. Sosionomien osaaminen asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekemisessä

Kuviossa 24 on havainnollistettu sosionomin osaamista uusien tukitoimien ja palveluiden myöntämisessä. Uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen on kuulunut yhdentoista vastaajan mukaan (73 %) kuulunut sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Yhden vastaajan mielestä osaaminen on ollut erittäin hyvää, kyseessä oli sosiaalihoaja. Seitsemän vastaajaa arvioi osaamisen hyväksi: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, sosiaalihoaja, sosiaalihoaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluhoaja, sosiaalityöntekijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Kolmen vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: sosiaalihoaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluhoaja/etuussihteeri ja yhtä nimikettä ei mainittu. Neljän vastaajan mukaan uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, sosiaalihoaja, sosiaalihoaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä.

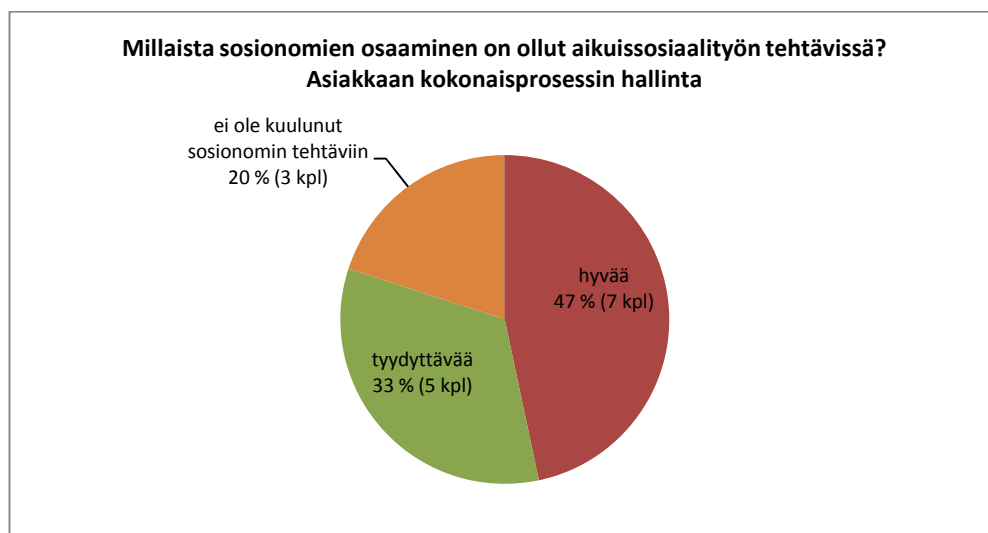
KUVIO 24. Sosionomien osaaminen uusien tukitoimien ja palveluiden myöntämisessä

Uusien etuuksien myöntäminen on kuulunut yhdentoista vastaajan mukaan (73 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan, kuten kuviosta 25 voi nähdä. Yhdessä tapauksessa osaaminen on ollut erittäin hyvää, kyseessä oli sosiaaliohjaaja. Seitsemän vastaajan mielestä osaaminen on ollut hyvää seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Kolme vastaajaa arvioi osaamista tyydyttäväksi: sosiaaliohjaaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja yksi ei maininnut nimikettä. Neljä vastaajaa ilmoitti, ettei heidän alueellaan uusien etuuksien myöntäminen ole kuulunut sosionomin tehtäviin: harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi ei maininnut nimikettä.

KUVIO 25. Sosionomien osaaminen uusien etuuksien myöntämisessä

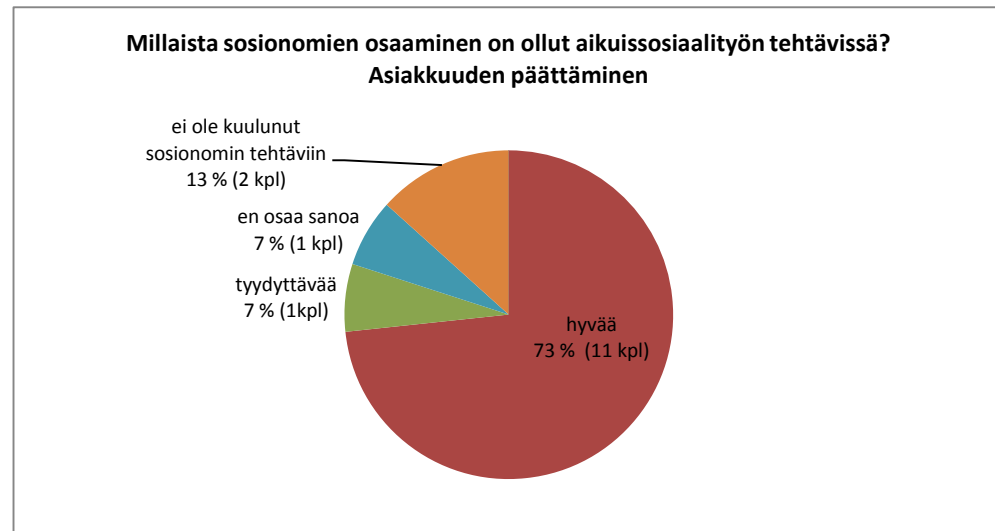
Kuviosta 26 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu asiakkaan kokonaisprosessin hallinnassa. Asiakkaan kokonaisprosessin hallinta on kuulunut kahdentoista vastaajan mukaan (80 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Seitsemän vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä. Viisi vastaajaa arvioi osaamista tyydyttäväksi: etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kolmen vastaajan mukaan asiakkaan kokonaisprosessin hallinta ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä.

KUVIO 26. Sosionomien osaaminen asiakkaan kokonaisprosessin hallinnassa

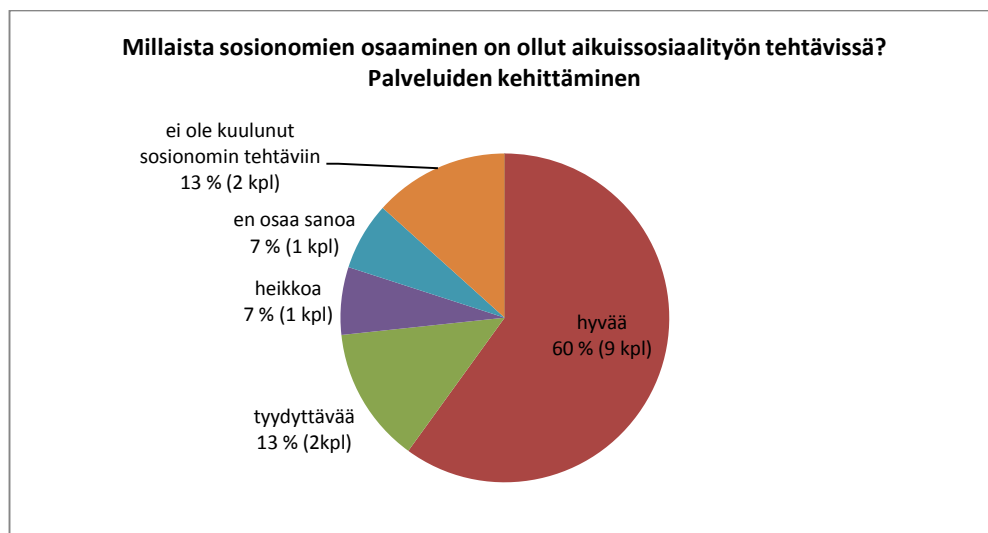
Asiakkuuden päättäminen on kuulunut 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan, kuten kuviosta 27 voi nähdä. Yhdentoista vastaajan mukaan osaaminen on ollut hyvää seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Yksi vastaaja arvioi osaamista tyydyttäväksi, kyseessä oli sosiaaliohjaaja. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, hänen alueellaan sosionomeja oli työskennellyt sosiaaliohjaajana,

lähiötyöntekijänä ja etuuskäsittelijänä. Kahden vastaajan mukaan asiakkuuden päättäminen ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: toinen ei maininnut nimikettä ja toisessa tapauksessa kyse oli sosiaaliohjaajasta.

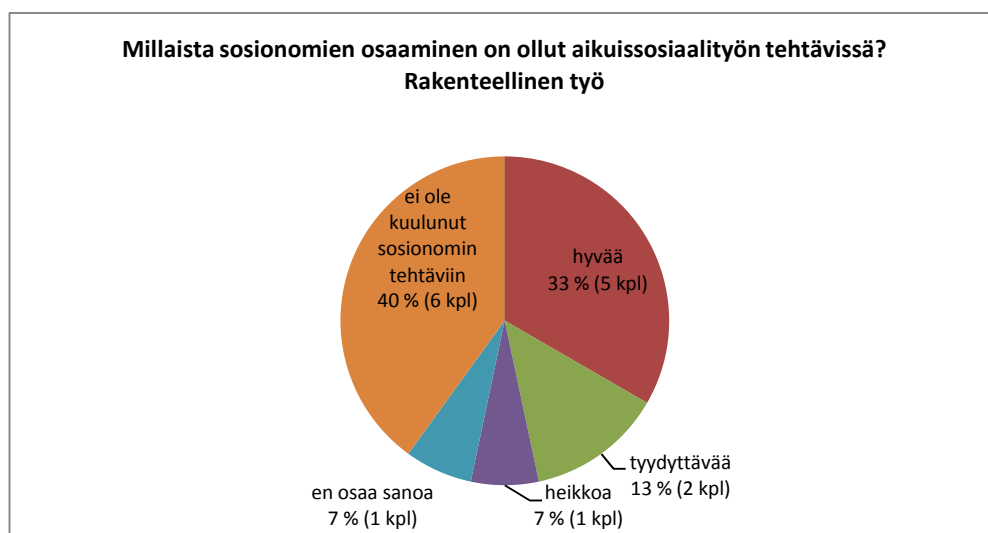
KUVIO 27. Sosionomien osaaminen asiakkuuden päättämisessä

Kuviossa 28 on havainnollistettu sosionomin osaamista palveluiden kehittämisessä. Palveluiden kehittäminen on kuulunut 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan.: Yhdeksän vastaajan mielestä osaaminen on ollut hyvää seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi ei maininnut nimikettä. Kaksi vastaajaa arvioi osaamista tyydyttäväksi: sosiaaliohjaaja ja sosiaalityön palveluohjaaja. Yksi vastaaja piti osaamista heikkona, mutta hän ei maininnut nimikettä. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, hänen alueellaan sosionomeja oli työskennellyt harjoittelijana ja vastaavana yksilö- ja työvalmentajana. Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei palveluiden kehittäminen ole kuulunut sosionomin tehtäviin heidän alueellaan: nimikkeet olivat etuuskäsittelijä ja sosiaalityöntekijä.

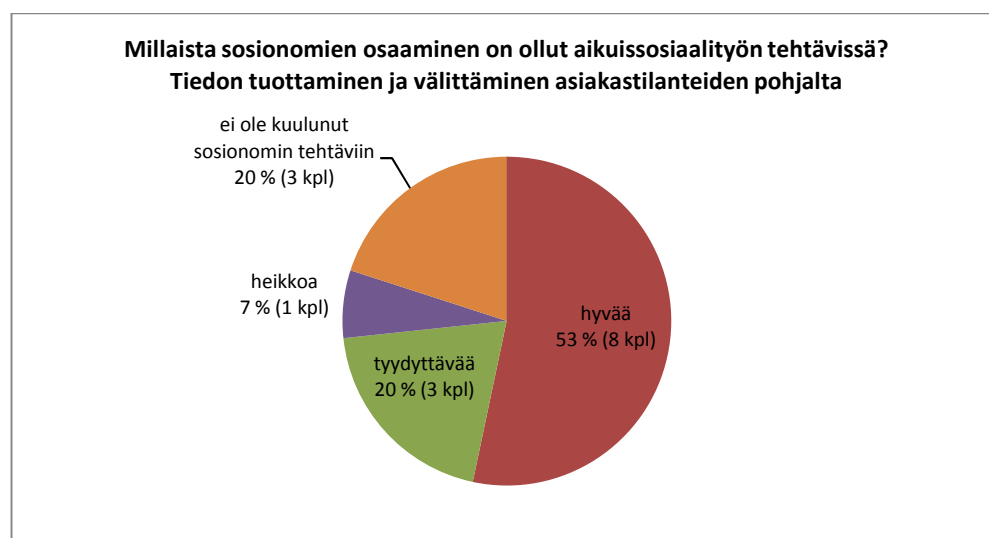
KUVIO 28. Sosionomien osaaminen palveluiden kehittämisessä

Kuviosta 29 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu rakenteellisessa työssä. Rakenteellinen työ on kuulunut yhdeksän vastaajan mukaan (60 %) sosionomin tehtäviin. Viisi vastaajaa arvioi osaamista hyväksi seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja ja kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä. Kahden mielestä osaaminen on ollut tyydyttävää, kumpikaan ei maininnut nimikettä. Yhden vastaajan mukaan osaaminen on ollut heikkoa, kyse oli sosiaaliohjaajasta. Yksi vastaaja ei osannut arvioida osaamista, hänen alueellaan sosionomeja oli työskennellyt harjoittelijana ja vastaavana yksilö- ja työvalmentajana. Kuusi vastaajaa ilmoitti, ettei rakenteellinen työ kuulunut sosionomin tehtäviin heidän alueellaan: etuuskäsittelijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja yksi ei maininnut nimikettä.

KUVIO 29. Sosionomien osaaminen rakenteellisessa työssä

Kuviossa 30 on havainnollistettu sosionomin osaamista tiedon tuottamisessa ja välittämisessä asiakastilanteiden pohjalta. Tiedon tuottaminen ja välittäminen asiakastilanteiden pohjalta on kuulunut kahdentoista vastaajan mukaan (80 %) sosionomin tehtäviin. Kahdeksan vastaajaa arvioi osaamista hyväksi seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä, sosiaalityön palveluohjaaja ja sosiaalityöntekijä. Kolmen vastaajan mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: kaksi vastaajaa ei maininnut nimikettä ja yksi tapaus oli vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Yksi vastaaja piti osaamista heikkona, kyseessä oli sosiaaliohjaaja. Kolmen vastaajaa ilmoitti, ettei tiedon tuottaminen ja välittäminen asiakastilanteiden pohjalta ole kuulunut sosionomin tehtäviin: yksi ei maininnut nimikettä, toinen oli etuuskäsittelijä ja kolmas sosiaaliohjaaja.

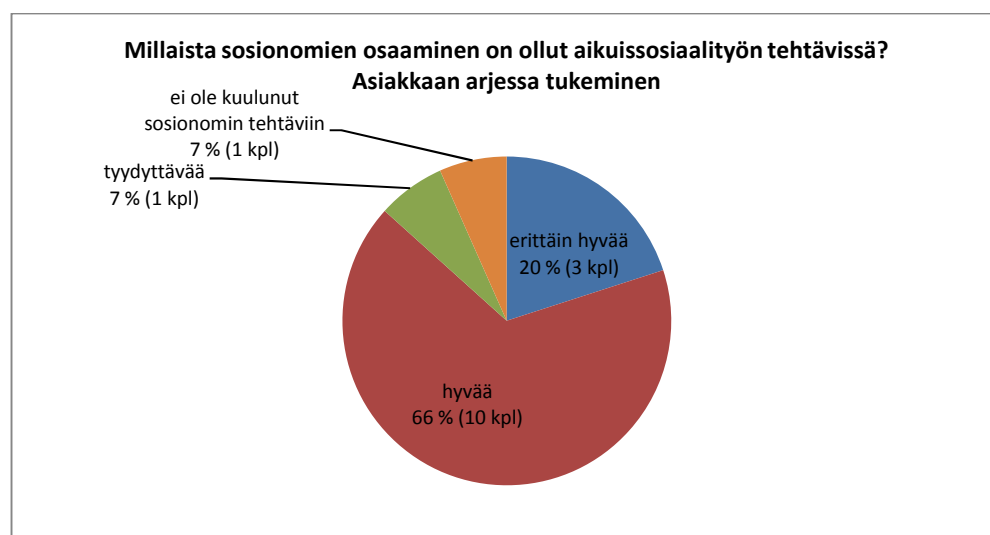
KUVIO 30. Sosionomien osaaminen tiedon tuottamisessa ja välittämisessä asiakastilanteiden pohjalta

6.4 Sosionomin osaaminen muissa kuin tehtävärakennesuosituksessa mainituissa tehtävissä

Tehtävät, joita ei ole mainittu tehtävärakennesuosituksessa, mutta jotka olivat mukana kyselyssä, ovat asiakkaan arjessa tukeminen, asiakkaan elämänhallinnan edistäminen,

ryhmänohjaus, moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely ja lähiesimiehenä toimiminen.

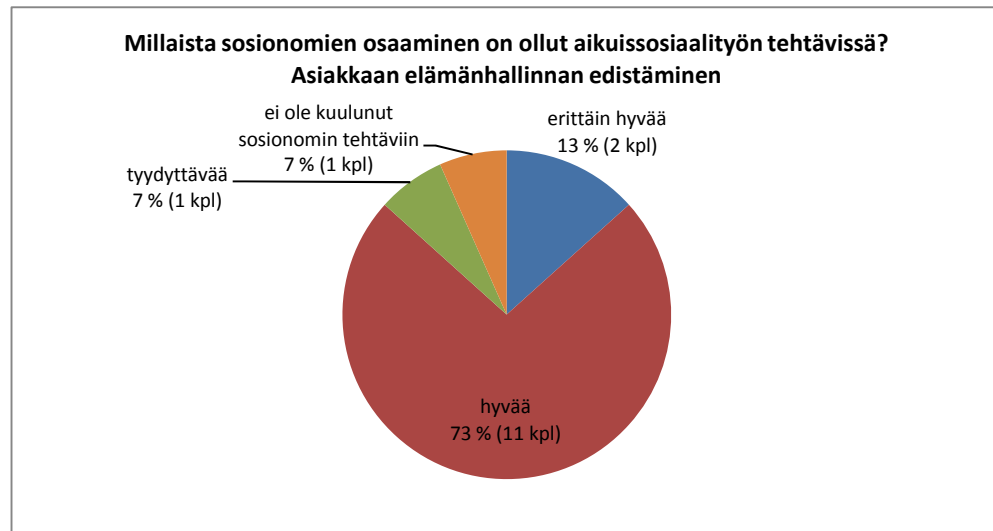
Asiakkaan arjessa tukeminen on kuulunut neljäntoista vastaajan mukaan (93 %) sosionomin tehtäviin, kuten kuviosta 31 voi nähdä. Kolme vastaajaa arvioi osaamista erittäin hyväksi seuraavilla nimikkeillä: sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi vastaaja ei maininnut nimikettä. Kymmenen vastaajan mielestä osaaminen on ollut hyvää: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä ja kaksi ei maininnut nimikettä. Yksi vastaaja piti osaamista tyydyttävänä, kyseessä oli vastaava sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Etuuskäsittelijän tehtäviin asiakkaan arjessa tukeminen ei ole kuulunut.

KUVIO 31. Sosionomien osaaminen asiakkaan arjessa tukemisessä

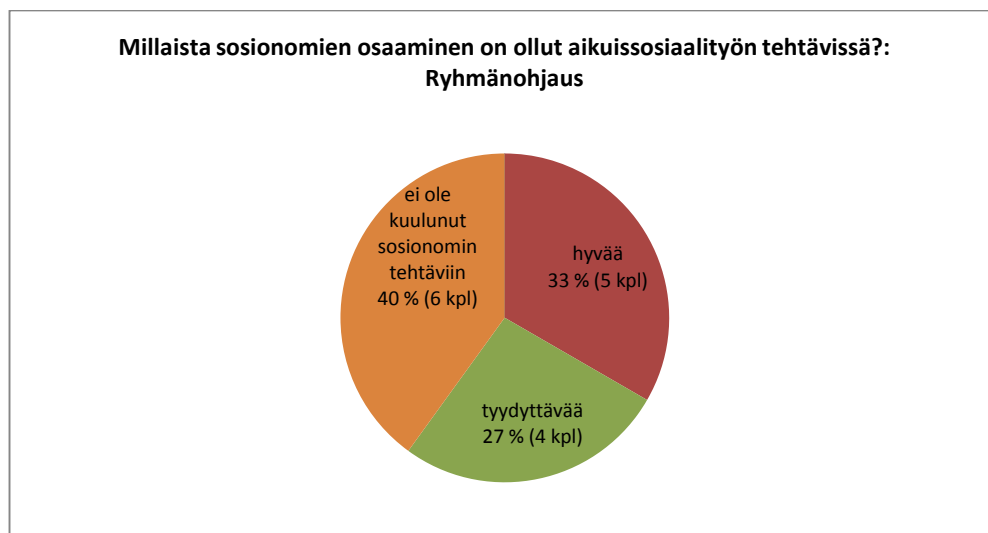
Kuviossa 32 on havainnollistettu sosionomin osaamista asiakkaan elämänhallinnan edistämisessä. Asiakkaan elämänhallinnan edistäminen on kuulunut neljäntoista vastaajan mukaan (93 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Kahden vastaajan mielestä osaaminen on ollut erittäin hyvää seuraavilla nimikkeillä: sosiaaliohjaaja ja sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä. Yksitoista vastaajaa arvioi osaamista hyväksi seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, kolme sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityön palveluohjaaja,

sosiaalityöntekijä ja kolme vastaajaa ei maininnut nimikettä. Yksi vastaaja piti osaamista tyydyttävänä, kyseessä oli vastaava sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri. Etuuskäsittelijän tehtäviin asiakkaan elämänhallinnan edistäminen ei ole kuulunut.

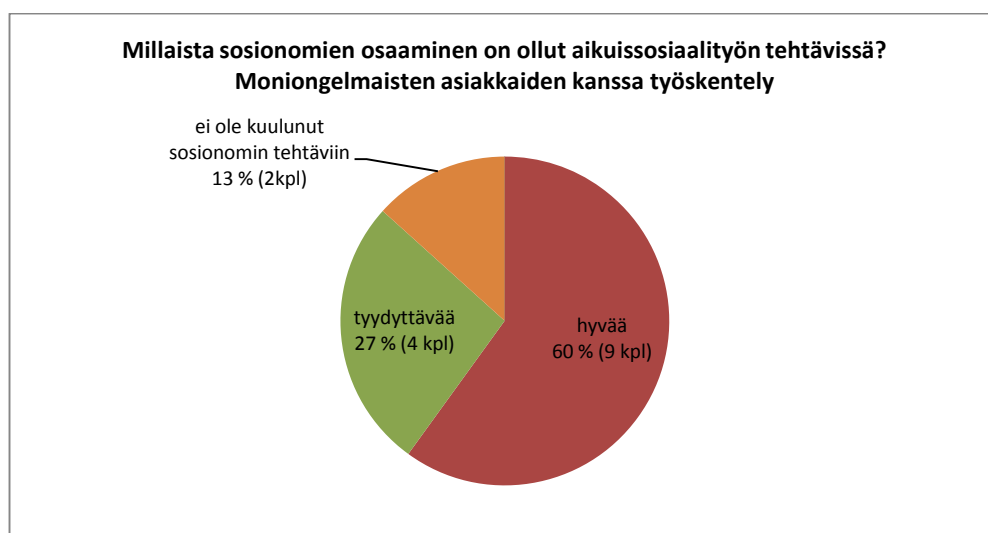
KUVIO 32. Sosionomien osaaminen asiakkaan elämänhallinnan edistämisessä

Kuviosta 33 voi nähdä, kuinka sosionomin osaamista on arvioitu ryhmänohjauksessa. Ryhmänohjaus on kuulunut yhdeksän vastaajan mukaan (60 %) sosionomin tehtäviin. Viiden mielestä osaaminen on ollut hyvää seuraavilla nimikkeillä: sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja ja kaksi ei maininnut nimikettä. Neljän mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: yksi ei maininnut nimikettä, sosiaaliohjaaja sekä sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä. Kuuden vastaajan alueella ryhmänohjaus ei ole kuulunut sosionomin tehtäviin: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä sekä vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri.

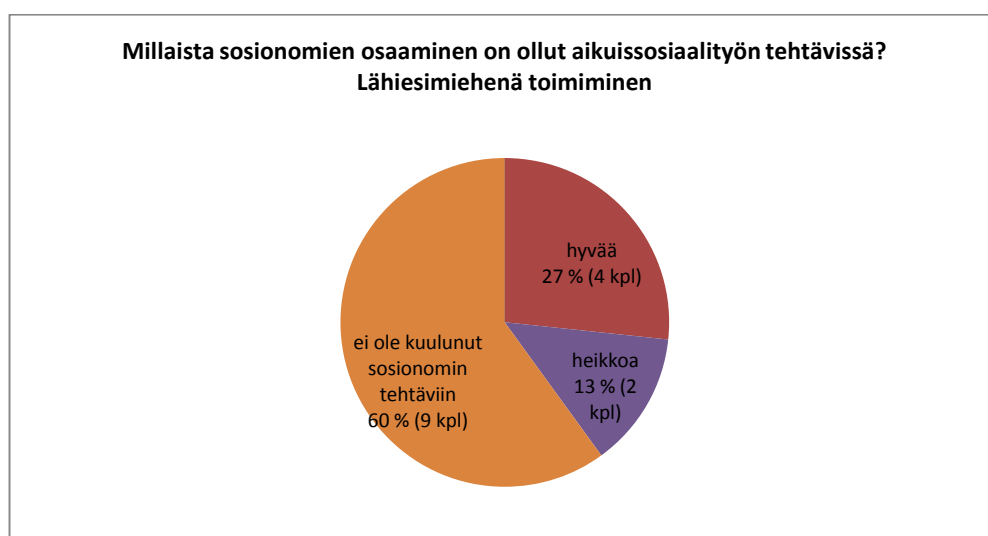
KUVIO 33. Sosionomien osaaminen ryhmänohjauksessa

Moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely on kuulunut 13 vastaajan mukaan (87 %) sosionomin tehtäviin, kuten kuviosta 34 voi nähdä. Yhdeksän vastaaja arvioi osaamisen hyväksi seuraavilla nimikkeillä: aikuissosiaalityöntekijä, harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, sosiaaliohjaaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja kaksi ei maininnut nimikettä. Neljän mukaan osaaminen on ollut tyydyttävää: kaksi sosiaaliohjaajaa, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi ei maininnut nimikettä. Etuuskäsittelijän ja sosiaalityön palveluohjaajan tehtäviin moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely ei ole kuulunut.

KUVIO 34. Sosionomien osaaminen moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentelyssä

Kuviossa 35 on havainnollistettu sosionomin osaamista lähiesimiehenä toimimisessa, joka on kuulunut kuuden vastaajan mukaan (40 %) sosionomin tehtäviin. Neljän vastaajan mielestä osaaminen on ollut hyvää: harjoittelija/vs. yksilö- ja työvalmentaja, sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja/lähiötyöntekijä/etuuskäsittelijä ja yksi ei maininnut nimikettä. Kahden vastaajan mielestä osaaminen on ollut heikkoa: toinen vastaaja ei maininnut nimikettä ja toinen oli sosiaaliohjaaja. Yhdeksän vastaajan mukaan lähiesimiehenä toimiminen ei kuulunut sosionomin tehtäviin: aikuissosiaalityöntekijä, etuuskäsittelijä, kolme sosiaaliohjaaja, sosiaalityön palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, vs. sosiaalityöntekijä/palveluohjaaja/etuussihteeri ja yksi ei maininnut nimikettä.

KUVIO 35. Sosionomien osaaminen lähiesimiehenä toimimisessa

6.5 Etuuskäsittelijän tehtävät aikuissosiaalityössä

Oma tehtäväkuvansa on ollut etuuskäsittelijällä, jonka tehtäviin suurin osa vastausvaihtoehtoistamme ei kuulunut. Tehtävärakennesuosituksen mukaan etuuskäsittelijälle kuuluvia tehtäviä ovat uuden asiakkuuden aloittaminen (kirjallisen toimeentulotukihakemuksen vastaanotto), palvelutarpeen arviointi (toimeentulovajeen selvittäminen), asiakaskohtaisen palvelusuunnitelman laatiminen, toimeentulotuen myöntäminen ja takaisinperintä, neuvonta ja ohjaus asiakastilanteissa, palveluiden vaikuttavuuden arviointi ja tukitoimien vaikuttavuuden arviointi.

Yksi vastaajista ilmoitti yksiselitteisesti, että hänen alueellaan on työskennellyt sosionomi etuuskäsittelijän nimikkeellä. Tämän etuuskäsittelijän toimenkuvaan on kuulunut uuden asiakkuuden aloittaminen, palvelutarpeen arvioiminen, palvelusuunnitelman laatiminen, taloudellinen neuvonta ja ohjaus, palvelujen koordinointi, asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen, uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen, uusien etuuksien myöntäminen, asiakkaan kokonaisprosessin hallinta ja asiakkuuden päättäminen. Yksi vastaaja ilmoitti sosionomien tehneen töitä sosiaaliohjaajan, lähiötyöntekijän ja etuuskäsittelijän nimikkeillä hänen alueensa aikuissosiaalityössä. Hänen vastauksiaan ei voi kuitenkaan käyttää tässä, koska emme tiedä, mille nimikkeelle kukin tehtävä on kuulunut.

6.6 Arvioitu osaaminen ja sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetenssit

Käsitlemme tässä luvussa kyselyssämme kartoitettua tehtäväkohtaista osaamista tarkemmin. Tehtäväthän perustuivat pääosin Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositukseen, mutta mukana on myös muita tehtäviä. Analysointi on jaoteltu sekä sosiaaliohjaajalle että sosiaalityöntekijälle, vain sosiaaliohjaajalle ja vain sosiaalityöntekijälle kuului tehtäviin sekä muihin tehtäviin. Olemme laskeneet keskiarvoja osaamisesta ja nostamme esiin selviä poikkeamia. Poikkeamiksi laskimme ne tulokset, joissa keskiarvoa useampi vastaaja on arvioinut sosionomin osaamista erittäin hyväksi ja hyväksi. Tarkastelemme myös niitä poikkeamia/hajontaa, joissa keskiarvoa useampi vastaaja on arvioinut sosionomien osaamista tyydyttäväksi ja heikoksi. Päätimme yhdistää erittäin hyvän ja hyvän osaamisen yhdeksi kategoriaksi ja kutsumme sitä ”hyväksi” sekä tyydyttävän ja heikon osaamisen yhdeksi kategoriaksi ja kutsumme sitä ”tyydyttäväksi”. Päädyimme tähän ratkaisuun, koska aineistomme on niin pieni, ja erittäin hyvää tai heikkoa osaamista on ollut suhteellisesti vähän.

Joitakin selkeitä poikkamia keskiarvosta on kuitenkin siis havaittavissa: laskimme hajontaa keskiarvosta, jolloin esiin nousi tehtäviä, jos osaamisen on arvioitu olleen hyvää tai tyydyttävää. Vertaamme näitä ns. poikkeamia jokaisen tehtäväryhmän kohdalla sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseihin.

6.6.1 Sosiaaliohjaajalle ja sosiaalityöntekijälle kuuluvat tehtävät

Keskiarvoa useampi vastaaja on arvioinut sosionomien osaamista hyväksi seuraavissa tehtävissä: uuden asiakkuuden aloittaminen, palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelman laatiminen ja asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukeminen. Kolmentoista vastaajan mukaan (87 % vastauksista) sosionomien osaaminen on hyvää uuden asiakkuuden aloittamisessa. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston määrittelemiin kompetensseihin kuuluukin, että sosionomi osaa luoda asiakkaan osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012).

Kaksitoista vastaajaa (73 %) arvioi, että sosionomien osaaminen on hyvää palvelutarpeen arvioinnissa. Sosionomin asiakastyön osaamiseen kuuluukin, että sosionomi ymmärtää asiakkaan tarpeita. Sosionomin palvelujärjestelmäosaamisen kuuluvia kompetensseja puolestaan ovat, että sosionomi osaa arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallitsee palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmiä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Palvelusuunnitelman laatimisessa sosionomien osaaminen on ollut kolmentoista vastaajan mielestä (87 %) hyvää. Sosionomin asiakastyön osaamisen perusteella sosionomin oletetaan ymmärtävän asiakkaan tarpeita. Sosionomin palvelujärjestelmäosaamisen kuuluvia kompetensseja ovat, että sosionomi osaa arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallitsee palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmiä sekä hän tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyvän juridisen säädöspohjan ja tietojärjestelmät sekä osaa soveltaa niitä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Kyselymme tulosten mukaan vastaajat arvioivat sosionomien osaamisen olevan hyvää asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukemisessa: kolmetoista vastaajaa (87 %) oli tätä mieltä. Sosionomin kompetensseista löytyy monta kohtaa, jotka tukevat tätä tulosta. Sosionomin osaamiseen kuuluu, että hän ymmärtää asiakkaan tarpeet sekä osaa tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista yksilön kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa. Sosionomi osaa myös luoda asiakkaan osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen. Sosionomi kykenee ottamaan huomioon

jokaisen yksilön ainutkertaisuuden ja kykenee toimimaan arvoriitoja sisältävissä tilanteissa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Aineistoista nousi esiin kaksi tehtävää, joissa keskiarvoa useampi vastaaja arvioi sosionomien osaamista tyydyttäväksi: palveluiden vaikuttavuuden arviointi ja tukitoimien vaikuttavuuden arviointi. Palveluiden vaikuttavuuden arvioinnin hoitamisessa sosionomien osaaminen on ollut kuuden vastaajan mukaan (40 %) tyydyttävää. Samantyyppinen tulos oli tukitoimien vaikuttavuuden arviointi, jossa sosionomien osaamista on arvioitu tyydyttäväksi viidessä tapauksessa (33 %). Palveluiden vaikuttavuuden arviointi oli myös sellainen tehtävä, jossa keskiarvoa useampi vastaaja eli kolme vastaajaa (20 %) ilmoitti, ettei se kuulu sosionomin tehtäviin.

Palveluiden ja tukitoimien vaikuttavuuden arvioinnin katsotaan tehtävärakennesuosituksen mukaan kuuluvan myös sosiaaliohjaajan tehtäviin (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 43). Kompetenssien perusteella sosionomilla edellytetään olevan tutkimuksellista kehittämisosaamista. Sosionomitutkinnon suorittaneen pitäisi olla sisäistänyt reflektiivisen, tutkivan ja kehittävän työotteen. Sosionomilla odotetaan olevan käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista, ja hänen pitäisi osata tuottaa uutta tietoa. Sen lisäksi sosionomin palvelujärjestelmäosaamiseen kuuluu, että hän osaa ennakoida ja jäsentää hyvinvointipalveluiden muutoksia ja pystyy osallistumaan palveluiden tuottamiseen ja kehittämiseen. Sosionomin pitäisi osata arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.) Kompetenssien perusteella sosionomien pitäisi siis osata arvioida palveluiden ja tukitoimien vaikuttavuutta aikuissosiaalityön tehtävissä.

6.6.2 Sosiaaliohjaajalle kuuluvat tehtävät

Sosiaaliohjaajalle kuuluvista tehtävistä esiin nousseita poikkeamia olivat asiakasta aktivoiva työ, asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa, taloudellinen neuvonta ja ohjaus sekä palveluohjaus. Näissä kaikissa tehtävissä keskiarvoa useampi vastaaja on arvioinut sosionomien osaamista hyväksi.

Kaksitoista vastaajaa (80 % vastauksista) arvioi sosionomien osaamisen hyväksi asiakasta aktivoivassa työssä. Sosionomin asiakastyön osaamiseen kuuluu, että hän ymmärtää asiakkaan tarpeet sekä osaa tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista yksilön kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa. Sosionomi osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä sekä osaa tukea kansalaisten osallisuutta. Sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu, että hän kykenee ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa oli sellainen tehtävä, joka on kuulunut kaikkien viidentoista vastaajan mukaan sosionomin tehtäviin. Kolmentoista vastaajan mukaan (87 %) sosionomien osaaminen on ollut hyvää tässä tehtävässä. Sosionomin palvelujärjestelmäosaamiseen kuuluu, että hän tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät, osaa toimia sosiaalisen asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa sekä edistää asiakkaan turvaverkostojen toimintaa. Sosionomin kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen liittyy, että sosionomi osaa tukea kansalaisten osallisuutta ja kykenee osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Taloudellinen neuvonta ja ohjaus oli myös sellainen tehtävä, joka on kuulunut kaikkien viidentoista vastaajan mukaan sosionomin tehtäviin. Neljäntoista vastaajan mukaan (87 %) sosionomien osaaminen on ollut hyvää tässä tehtävässä. Sosionomin asiakastyön osaamisen vaatimuksena on, että sosionomi osaa tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan. Palvelujärjestelmäosaamiseen puolestaan kuuluu, että sosionomi tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevia palvelujärjestelmiä ja niihin liittyvää juridista säädöspohjaa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Palveluohjaus oli sellainen tehtävä, joka on kuulunut neljäntoista vastaajan (93 %) mukaan sosionomin tehtäviin, ja kaikkien näiden vastaajien mielestä osaaminen ollut hyvää. Sosionomin palvelujärjestelmäosaamiseen kuuluvia kompetensseja ovat, että sosionomi osaa arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallitsee palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmiä sekä hän tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja

niihin liittyvän juridisen säädöspohjan ja tietojärjestelmät sekä osaa soveltaa niitä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Näiden tulosten perusteella voisikin esittää, että asiakasta aktivoiva työ, asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa, taloudellinen neuvonta ja ohjaus sekä palveluohjaus ovat sosionomien ydinosamista niin esimiesten arvioiden kuin kompetenssienkin mukaan.

Sosiaaliohjaajalle kuuluvista tehtävistä nousi lisäksi esiin poikkeamia, joissa sosionomien osaamista on arvioitu keskiarvoa useammin tyydyttäväksi. Näitä ovat asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ ja asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen. Viiden vastaajan mukaan (34 % vastauksista) sosionomien osaaminen on ollut tyydyttävää asiakkaan kanssa tehtävässä psykososiaalisessa työssä. Samoin viisi vastaajaa on arvioinut, että sosionomien osaaminen on ollut tyydyttävää asiakkaan lähiyhteisöjen tukemisessa. Sosionomien kompetensseihin kuuluvassa asiakastyön osaamisessa on vaatimuksena, että sosionomi osaa luoda asiakkaan osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä ymmärtää asiakkaan tarpeita ja osaa tukea asiakkaan voimavarojen vahvistumista eri elämäntilanteissa. Myös sosionomin palvelujärjestelmäosaamisessa on määritelty, että sosionomi osaa edistää asiakkaan turvaverkostojen toimintaa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.) Näiden kompetenssien perusteella sosionomin pitäisi osata tukea myös asiakkaan lähiyhteisöjä sekä tehdä psykososiaalista työtä asiakkaan kanssa.

Eräs sosiaaliohjaajalle kuuluva tehtävä on maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen, joka ei seitsemän vastaajan mukaan (47 % vastauksista) kuulu heidän alueellaan sosionomin tehtäviin. Samansuuntaisia tuloksia oli havaittavissa Valtakunnallisessa aikuissosiaalityön kartoituksessa eli Valtaistuksessa (Blomgren & Kivipelto 2012). Kartoituksen mukaan Suomen suurimpien kaupunkien eli Kuusikko-kuntien aikuissosiaalityön työntekijöistä puolet ilmoitti, että maahanmuuttajat ovat merkittävä asiakasryhmä. Kaupunkimaisissa kunnissa vain noin 20 prosenttia vastaajista ilmoitti, että maahanmuuttajat ovat kolmen tärkeimmän asiakasryhmän joukossa, ja maaseutumaisissa kunnissa työskentelevät vastaajat eivät maininneet ollenkaan maahanmuuttajia asiakkaikseen. (Blomgren & Kivipelto 2012, 32.)

Opinnäytetyömme ja Valtaistuksen tulokset saattavat johtua siitä, että maahanmuuttajatyötä tehdään pääasiassa muualla kuin kunnallisessa aikuissosiaalityössä. Päävastuu maahanmuuttajien kotouttamisesta on työ- ja elinkeinoministeriöllä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille (ELY-keskukset) kuuluu alueellinen vastuu maahanmuutto- ja kotouttamisasioista. ELY-keskukset puolestaan ohjaavat työ- ja elinkeinotoimistoja (TE-toimistot) maahanmuutto- ja kotoutumisasioissa. TE-toimistot vastaavat työnhakijoiksi ilmoittautuneiden maahanmuuttajien kotouttamisesta. Kuntien vastuulla on kotouttamisohjelman laatiminen, toimeenpano, kehittäminen sekä ohjelman toteutumisen ja vaikutusten seuranta. Myös monilla kansalaisjärjestöillä on erilaisia kotoutumista tukevia palveluja, ja ne tarjoavat maahanmuuttajille ohjausta ja neuvontaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013.)

6.6.3 Sosiaalityöntekijälle kuuluvat tehtävät

Sosiaalityöntekijälle kuuluvista tehtävistä nousi esiin poikkeamia, joissa keskiarvoa useampi vastaaja arvioi sosionomien osaamista hyväksi. Näitä olivat palvelusuunnitelman tarkentaminen ja asiakkuuden päättäminen. Yhdentoista vastaajan mukaan (73 % vastauksista) sosionomien osaaminen on ollut hyvää palvelusuunnitelman tarkentamisessa ja yhdentoista vastaajan mukaan (73 %) sosionomien osaaminen on ollut hyvää asiakkuuden päättämisessä.

Aineistoista nousi esiin yksi tehtävä, joissa keskiarvoa useampi vastaaja arvioi sosionomien osaamista tyydyttäväksi: asiakkaan kokonaisprosessin hallinta, jossa viisi vastaajaa (33 % vastauksista) arvioi osaamista tyydyttäväksi. Sosionomin palvelujärjestelmäosaamiseen kuuluu, että sosionomi osaa arvioida asiakkaan palvelutarpeita, mutta kompetensseissa ei ole suoranaisesti määritelty, että sosionomin tulisi hallita asiakkaan kokonaisprosessia (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012).

Sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä on lisäksi kolme tehtävää, joihin saimme keskiarvoa enemmän vastauksia, että tehtävä ei ole kuulunut sosionomille. Näitä olivat uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen, uusien etuuksien myöntäminen ja rakenteellinen työ. Neljän vastaajan mukaan (27 %) uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen ei ole kuulunut sosionomien tehtäviin. Samoin neljä vastaajaa (27 %) ilmoitti, ettei uusien etuuksien myöntäminen ole kuulunut sosionomien tehtäviin.

Sosionomin osaamiskompetenssien mukaan uusien tukitoimien, palveluiden tai etuuksien myöntäminen ei kuulukaan sosionomin ydinosaamiseen (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012). Kuusi vastaajaa (40 %) ilmoitti, ettei rakenteellinen työ kuulunut sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Sosionomin kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen vaatimuksena on, että sosionomilla on taitoa analysoida epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavia rakenteita ja prosesseja sekä hän osaa käyttää erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoja (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012). Näin ollen sosionomeilla voisi olettaa olevan rakenteellisen työn osaamista, mutta tätä osaamista ei hyödynnetä aikuissosiaalityössä.

Sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä on ylipäänsä keskiarvoa enemmän vastauksia, että jokin tehtävä ei ole kuulunut sosionomille. Sekä sosiaaliohjaajalle että sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä oli kaksitoista vastausta (11 % kaikista tehtäväryhmän vastauksista), että jokin tehtävä ei ole kuulunut sosionomille. Sosiaaliohjaajalle kuuluvissa tehtävissä oli neljätoista vastausta (12 %), että jokin tehtävä ei ole kuulunut sosionomille. Muissa tehtävissä oli yhdeksän vastausta (12 %), että jokin tehtävä ei ole kuulunut sosionomille. Sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä oli 29 vastausta (19 %), että jokin tehtävä ei ole kuulunut sosionomille. Huomionarvoista on kuitenkin se, että sosionomikoulutuksen suorittaneiden aikuissosiaalityön työntekijöiden työnkuvaan kuuluu sellaisia tehtäviä, jotka tehtävärakennesuosituksen mukaan olisivat sosiaalityöntekijän tehtäviä. Sen lisäksi kyselyyn vastanneiden mukaan sosionomeja työskentelee aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijän nimikkeellä, vaikka lain mukaan (272/2005) kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyvät sosiaalityön pääaineopinnot.

6.6.4 Muut kuin tehtävärakennesuosituksessa mainitut tehtävät

Muista tehtävistä esiin nousseita poikkeamia olivat asiakkaan arjessa tukeminen ja asiakkaan elämänhallinnan edistäminen, joissa keskiarvoa useampi vastaajaa on arvioinut sosionomien osaamista hyväksi. Kolmetoista vastaajaa (87 % vastauksista) arvioi sosionomien osaamista hyväksi asiakkaan arjessa tukemisessa. Samoin kolmentoista vastaajan mielestä sosionomien osaaminen on ollut hyvää asiakkaan elämänhallinnan edistämässä. Sosionomin asiakastyön osaamiseen kuuluukin, että hän ymmärtää asiakkaan tarpeet sekä osaa tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista yksilön

kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa. Sosionomi osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä sekä osaa tukea kansalaisten osallisuutta. Sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu, että hän kykenee ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.)

Aineistoista nousi esiin kaksi tehtävää, joissa tässä tehtäväryhmässä keskiarvoa useampi vastaaja arvioi sosionomien osaamista tyydyttäväksi: moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely (4 vastaajaa eli 27 %) ja ryhmänohjaus (neljä vastaajaa eli 27 %). Sosionomin asiakastyön osaamiseen kuuluu, että hän ymmärtää asiakkaan tarpeet sekä osaa tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista yksilön kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa. Sosionomi osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä sekä osaa tukea kansalaisten osallisuutta. Sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu, että hän kykenee ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden. Sosionomin palvelujärjestelmäosaamisen kuuluvia kompetensseja puolestaan ovat, että sosionomi osaa arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallitsee palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmiä sekä hän tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.) Näin ollen sosionomin pitäisi osata työskennellä myös moniongelmaisten asiakkaiden kanssa.

Tässä tehtäväryhmässä oli myös kaksi tehtävää, joista keskiarvoa useampi vastaaja oli ilmoittanut, etteivät ne ole kuuluneet sosionomille: ryhmänohjaus ja lähiesimiehenä toimiminen. Ryhmänohjaus oli tehtävä, jossa keskiarvoa useampi vastaaja oli myös arvioinut sosionomien osaamista tyydyttäväksi. Se ei myöskään ole kuulunut kuuden vastaajan mukaan (40 %) sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Valtaistuksen tulokset näyttäisivät olevan samansuuntaisia, sillä kartoituksen mukaan ryhmämuotoista asiakastyötä tehdään aikuissosiaalityössä melko vähän. Kartoitukseen vastanneista 40 prosenttia ilmoitti, ettei ryhmämuotoinen asiakastyö ole lainkaan mukana päivittäisessä työssä eikä sitä pidetty kovinkaan tärkeänä. (Blomgren & Kivipelto 2012, 38.) Onko kenties niin, ettei kunnallisessa aikuissosiaalityössä ole lainkaan tarjolla ryhmätoimintaa aikuis-sosiaalityön asiakkaille ja sen sijaan ryhmämuotoinen asiakastyö keskittyy yksityiselle ja kolmannelle sektorille? Vai voisiko olla niin, että aikuissosiaalityön asiakaskunta on niin moninaista, että on vaikea muodostaa ryhmää jonkin tietyn asian ympärille? Sosio-

nomin kompetensseihin kuuluvassa asiakastyön osaamisessa on määritelty, että sosionomi osaa soveltaa ja arvioida erilaisia teoreettisia työmenetelmiä sekä osaa ohjata erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012.) Tähän määritelmään ei ole varsinaisesti sisällytetty toiminnallisten menetelmien hallintaa, johon ryhmänohjaus usein kuuluu. Monessa sosiaalialan koulutusohjelmassa kuitenkin korostetaan toiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä, ja yleensä sosionomin koulutukseen sisältyy luovien ja toiminnallisten menetelmien opetusta. (Nietosvuori 2008, 141.) Sosionomeilta siis löytyisi ryhmänohjaustaitoja, mutta vastausten perusteella näitä taitoja ei hyödynnetä kunnallisessa aikuissosiaalityössä.

Toinen huomionarvoinen kohta oli lähiesimiehenä toimiminen, joka ei yhdeksän vastaajan (60 % vastauksista) mukaan ole kuulunut sosionomin tehtäviin heidän alueellaan. Tämä on yllättävä tulos, sillä sosionomitutkinnon kompetensseissa on mainittu, että sosionomi tuntee talous- ja henkilöstöhallinnon peruseriaatteet sekä osaa toimia työyhteisön lähiesimiehenä (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2012). Voisiko olla niin, että aikuissosiaalityössä lähiesimiehinä toimii pääasiassa sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneita, koska ainakin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuosituksen mukaan esimerkiksi asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen, palvelujen koordinointi ja asiakkaan kokonaisprosessin hallinta kuuluvat sosiaalityöntekijän tehtäviin? Suurin osa saamistamme vastauksista tuli alle 20 000 asukkaan pieneltä alueelta (8 vastausta), joista seitsemässä on viisi tai vähemmän ja yhdessä kymmenen tai vähemmän aikuissosiaalityötä tekevää työntekijää. Todennäköisesti näillä pienillä alueilla aikuissosiaalityössä ei ole kuin yksi lähiesimies, ja tämä on luultavasti sosiaalityöntekijä. Näin ollen sosionomit eivät pääse näyttämään osaamistaan lähiesimiehenä, jota heillä osaamiskompetenssien perusteella on.

6.7 Tulosten yhteenveto

Yksi tutkimustehtävän osa-alue oli selvittää, millaisia tehtäviä sosionomit tekevät kunnallisessa aikuissosiaalityössä. Esimiesten vastausten perusteella sosionomi tekee kaikkia kyselylomakkeessa mainittuja tehtäviä. Oli kaksi tehtävää, joihin kaikki esimiehet vastasivat, että tehtävä on kuulunut sosionomille: asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa ja taloudellinen neuvonta ja ohjaus. Sen lisäksi oli tehtäviä, joihin

vähintään kaksitoista vastaajaa (80 %) vastasi, että tehtävä on kuulunut sosionomille. Näitä tehtäviä oli 22 (yhteensä tehtäviä kyselyssä oli 30): uuden asiakkuuden aloittaminen, palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelman laatiminen, asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukeminen, kuntoutumista edistävä asiakastyö, palveluiden vaikuttavuuden arviointi, tukitoimien vaikuttavuuden arviointi, asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ, asiakasta aktivoiva työ, voimavarakeskeinen työ, asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen, palveluohjaus, palvelujen koordinointi, palvelusuunnitelman tarkentaminen, asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen, asiakkaan kokonaisprosessin hallinta, asiakkuuden päättäminen, palveluiden kehittäminen, tiedon tuottaminen ja välittäminen asiakastilanteiden pohjalta, asiakkaan arjessa tukeminen, asiakkaan elämänhallinnan edistäminen ja moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely. Yhteenvedon voi sanoa, että sosionomin vastuulle kuuluu kunnallisessa aikuissosiaalityössä monipuolisesti niin sosiaaliohjaajalle kuin sosiaalityöntekijälle tehtävärakennesuosituksessa määriteltyjä tehtäviä.

Vastausten perusteella ilmeni kuitenkin tehtäviä, joista keskiarvoa useampi vastaaja ilmoitti, ettei se ole kuulunut sosionomille heidän alueellaan. Näitä olivat maahanmuuttajatyö, rakenteellinen työ, uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen, uusien etuuksien myöntäminen, ryhmänohjaus ja lähiesimiehenä toimiminen. Uusien tukitoimien, palveluiden ja etuuksien myöntäminen ovat sellaisia tehtäviä, joille ei löydy osaamiskompetensseista vastaavuutta. Ne on myös määritelty tehtävärakennesuosituksessa sosiaalityöntekijälle kuuluviksi tehtäviksi. Kuten luvussa 6.6.2 pohdittiin, maahanmuuttajatyön kohdalla kyse voi olla rakenteista eli maahanmuuttajatyötä ei kaikilla alueilla tehdä kunnallisessa aikuissosiaalityössä. Luvussa 6.6.4 puolestaan käsiteltiin, että kenties ryhmänohjaus ei ole sellainen työmenetelmä, jota käytettäisiin laajalti kunnallisessa aikuissosiaalityössä. Lähiesimiehenä toimimiseen sosionomilta pitäisi löytyä osaamista kompetenssien perusteella, mutta heitä ei kuitenkaan toimi lähiesimiehinä aikuissosiaalityössä.

Toinen tutkimustehtävän osa-alue oli kartoittaa, millaiseksi kunnallisessa aikuissosiaalityössä toimivat esimiehet arvioivat sosionomin osaamisen aikuissosiaalityön tehtävissä ja vastaako sosionomien osaaminen aikuissosiaalityön vaatimuksia? Näitä kysymyksiä lähestymme tässä tarkastelemalla vastausten keskiarvoista esiin nousseita poikkeamia.

Sosionomien osaaminen on ollut pääasiassa hyvää kaikissa tehtäväryhmissä. Sekä sosiaaliohjaajalle että sosiaalityöntekijälle kuuluvissa tehtävissä pääasiassa hyvää (68 % vastauksista), ja joissakin tapauksissa erittäin hyvää (3 %), eikä tämän ryhmän tehtävissä ole arvioitu olevan heikkoa osaamista lainkaan. Sosiaaliohjaajalle kuuluvissa tehtävissä osaaminen on ollut pääasiassa hyvää (67 %), ja joissakin tapauksissa erittäin hyvää (2 %), eikä tämän ryhmän tehtävissä ole arvioitu olevan heikkoa osaamista lainkaan. Sosiaalityöntekijälle kuuluvien tehtävien kohdalla osaaminen on ollut hyvää (56 %) vastauksista. Muiden kuin tehtävärakennesuosituksessa mainittujen tehtävien kohdalla sosionomien osaaminen on ollut hyvää 52 % vastauksista, ja joissakin tapauksissa erittäin hyvää (7 %).

Keskiarvoa useampi vastaaja on arvioinut sosionomien osaamista hyväksi kahdessatoista tehtävässä: uuden asiakkuuden aloittaminen, palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelman laatiminen, asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukeminen, asiakasta aktivoiva työ, asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa, taloudellinen neuvonta ja ohjaus, palveluohjaus, palvelusuunnitelman tarkentaminen, asiakkuuden päättäminen, asiakkaan arjessa tukeminen ja asiakkaan elämänhallinnan edistäminen. Tästä voidaan vetää sellainen johtopäätös, että edellä mainitut tehtävät ovat sosionomin ydinosaa aikuissosiaalityössä niin osaamiskompetenssien kuin esimiesten arvioiden mukaan.

Aineistoista nousi lisäksi esiin seitsemän tehtävää, joissa keskiarvoa useampi vastaaja arvioi sosionomien osaamista tyydyttäväksi. Näitä olivat palveluiden vaikuttavuuden arviointi, tukitoimien vaikuttavuuden arviointi, asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ, asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen, asiakkaan kokonaisprosessin hallinta, moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely ja ryhmänohjaus. Tästä voidaan tehdä sellainen päätelmä, että näissä tehtävissä sosionomin osaaminen ei ole ollut riittävää aikuissosiaalityön vaatimukseen nähden. Näistä tehtävistä ainoastaan asiakkaan kokonaisprosessin hallinta ja ryhmänohjaus ovat sellaisia tehtäviä, joiden tekemiseen sosionomilta ei oletetakaan kompetenssien perusteella löytyvän osaamista.

Sosionomin osaamisessa ei voi vastausten perusteella tehdä suurta eroa tehtävärakennesuosituksessa sosiaaliohjaajalle ja sosiaalityöntekijälle määriteltujen tehtävien välillä. Tosin sosiaalityöntekijälle määritellyissä tehtävissä oli muita tehtäväryhmiä enemmän vastauksia, ettei tehtävä kuulu sosionomille. Huomionarvoista on kuitenkin se, että so-

sionomikoulutuksen suorittaneiden aikuissosiaalityön työntekijöiden työnkuvaan kuuluu sellaisia tehtäviä, jotka tehtävärakennesuosituksen mukaan olisivat sosiaalityöntekijän tehtäviä. Sen lisäksi kyselyyn vastanneiden mukaan sosionomeja työskentelee aikuis-sosiaalityössä sosiaalityöntekijän nimikkeellä, vaikka lain mukaan (272/2005) kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyvät sosiaalityön pääaineopinnot.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä, myös Tampereen ammattikorkeakoulu on organisaationa sitoutunut noudattamaan tätä hyvää tieteellistä käytäntöä. Ohjeen mukaan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtina ovat rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja arvioinnissa. Myös muiden tutkijoiden työ ja saavutukset tulee ohjeen mukaan ottaa huomioon niin, että niitä kunnioitetaan viittamalla julkaisuihin asianmukaisella. (Varantola, Launis, Helin, Spoof & Jäppinen 2012). Näitä ohjeita olemme noudattaneet opinnäytetyötä tehdessämme.

Aineiston keruu tapahtui sähköisellä lomakkeella, johon kerättiin vain opinnäytetyön kannalta oleellista tietoa. Sähköisen lomakkeen palautus tapahtui anonymisti TAMK:in lomake-editoria käyttämällä, jolloin edes opinnäytetyön tekijöille ei tule muuta tietoa kyselyyn vastanneesta henkilöstä tai kyselyn kohteena olleesta alueesta kuin mitä kyselyn vastaaja on vastauksissaan kertonut.

Kyselyyn osallistuneille kerroimme saatekirjeessä (liite 2) kyselyn tarkoituksesta sekä siitä, että kyselyn tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, ja tulokset niin, ettei vastaajaa tai kyseessä olevaa kuntaa pysty tunnistamaan niistä. Kerroimme myös, että kyselyn vastauksia ei käytetä muuhun kuin opinnäytetyöhömmme. Näistä kyselyn vastaajille antamistamme lupauksista olemme pitäneet kiinni koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Yritimme laatia kyselylomakkeesta mahdollisimman selkeän ja yksiselitteisen, jotta se olisi vastaajalle mahdollisimman helppo täyttää ja vastausten luotettavuus olisi mahdollisimman korkea. Tietenkin jokainen esimies on voinut tulkita tehtävien sisällön omalla tavallaan ja esimiehen näkemys aikuissosiaalityössä tarvittavasta osaamisesta voi vaihdella esimiehestä ja alueesta riippuen.

7.2 Ajatuksia opinnäytetyön tuloksista

Tehtävärakennesuosituksessa eri ammattiryhmien tehtävät on määritelty heidän ammatillisen osaamisensa perusteella (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 22). Kyselymme aineiston pohjalta voi kuitenkin varovasti esittää, että sosionomeilla on sellaista osaamista, jota tehtävärakennesuosituksessa ei ole otettu huomioon. Sosionomit ovat toimineet sellaisissa tehtävissä, jotka suosituksen mukaan kuuluisivat sosiaalityöntekijälle, ja sen lisäksi sosionomien osaaminen on esimiesten mukaan ollut pääasiassa melko hyvää kyseisissä tehtävissä. Sen lisäksi kyselyyn vastanneiden mukaan sosionomeja työskentelee aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijän nimikkeellä, vaikka lain mukaan (272/2005) kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyvät sosiaalityön pääaineopinnot.

Samansuuntaisia päätelmiä on tehty Valtakunnallisessa aikuissosiaalityön kartoituksessa (Valtaistus). Sen mukaan aikuissosiaalityön keskeiset ammattiryhmät ovat sosiaaliohjaajat (kyselyyn vastanneista 40 %) ja sosiaalityöntekijät (34 %). Valtaistukseen vastanneista aikuissosiaalityön työntekijöistä puolet työskenteli sosiaalityöntekijöinä ja kolmasosa sosiaaliohjaajina. Epäsuhta koulutustason ja pätevien sosiaalityöntekijöiden välillä saattaa selittyä kelpoisuusvaatimuksiin liittyvillä Valtioneuvoston siirtymäsäännöksillä, mutta kuitenkin Valtaistukseen vastanneista sosionomeista 15 prosenttia työskenteli epäpätevinä sosiaalityöntekijöinä. (Blomgren & Kivipelto 2012, 23–26.)

Valtaistuksessa työnjako sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden välillä ilmeni erilaisina työn painotuksina. Sosiaaliohjaajien asiakastyö oli enemmän kertaluontoista tai satunnaista, kun taas sosiaalityöntekijät tekivät syväluotaavampaa ja pitkäkestoisempaa asiakastyötä. Joissakin kunnissa päävastuu toimeentulotukityöstä oli sosiaaliohjaajilla. Valtaistuksen loppuraportissa mainitaankin, että nykyinen työnjako ei vastaa täysin kyseisten ammattien asiantuntijuus- ja osaamisalueita. (Blomgren & Kivipelto 2012, 51–53.) Samansuuntainen päätelmä on noussut myös meidänkin aineistostamme.

Onko siis tarpeellista, että koulutus pohja määrittää niin vahvasti eri työtehtäviin palkkaamista kuin tehtävärakennesuositus suosittelee? Merkittävämpi peruste työntekijän palkkaamiselle voisi olla työkokemus, taidot ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet. Jos halutaan kuitenkin pitäytyä selkeässä sosiaalialan ammattihenkilöstön työnjaossa ja noudattaa tehtävärakennesuositusta, sosiaaliohjaajalle kuuluvia tehtäviä pitäisi laajen-

taa, jotta sosionomien osaamista voitaisiin hyödyntää paremmin aikuissosiaalityössä. Tällöin voitaisiin myös vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja parantaa sosiaalipalveluiden laatua.

Kyselyyn saamiemme vastausten perusteella sosionomeja on työskennellyt sosiaalityöntekijän ammattinimikkeellä pienissä kunnissa. Myös Valtaistuksen (2012, 25–26) tuloksissa näyttäytyi, että epäpätevinä sosiaalityöntekijän tointa hoitavia on eniten keskisuorissa (50 000–140 000 asukasta) ja pienissä kunnissa (alle 20 000 asukasta). Suomen suurimmissa kaupungeissa eli Kuusikko-kunnissa (yli 140 000 asukasta) on prosentuaalisesti vähemmän epäpäteviä sosiaalityöntekijöitä. Valtaistus-kartoituksen (2012, 26) mukaan yksi syy tähän on se, ettei sosiaalityöntekijöitä saada rekrytoitua.

Toinen syy voisi mahdollisesti olla se, että pienissä kunnissa töitä tehdään joustavammin nimikkeestä ja koulutustaustasta riippumatta. Onko pienessä kunnassa yhden työntekijän tehtäväkuva laajempi kuin isossa kunnassa, koska niissä sosiaalityö on yleisempää eikä niin eriytettyä kuin isoissa kaupungeissa? Kyselyymme vastanneiden kirjoittamista kommentteista ainakin voisi päätellä, että pienessä kunnassa tehdään yleistä sosiaalityötä, ja niissä työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet ja työkokemus vaikuttavat toimenkuvaan enemmän kuin koulutus. Kuten aiemmin on mainittu, eräs perusturvajohtaja alle 5 000 asukkaan kunnasta kirjoitti, että pienessä kunnassa henkilökohtaiset ominaisuudet merkitsevät enemmän kuin koulutus. Erään toisen alle 5 000 asukkaan kunnan perusturvajohtaja kirjoitti, että heillä ei ole eriytettyä sosiaalityötä vaan yksi ja sama sosiaalityöntekijä vastaa kokonaisvaltaisesta sosiaalityöstä tehden lapsiperhe- ja aikuissosiaalityötä, vammaispalvelua ja lastenvalvojan töitä. Erään keskisuuren kunnan sosiaalipalvelujen johtaja mainitsi, että osaaminen ei ole samanlaista kaikilla sosionomeilla ja yksilölliset vaihtelut soveltuvuudessa ja osaamisessa ovat joskus suuria.

7.3 Lopuksi

Näin opinnäytetyömme valmistuttua pohdimme, mitä olisi voinut tehdä toisin. Lähetimme kyselylomakkeen vastaajille joulun alla, ja jälkikäteen ajatellen jokin muu ajankohta olisi voinut esimiesten tavoitettavuuden kannalta olla parempi. Kyselylomakkeen osalta huomasimme vastauksia saatuaamme, että monilla alueilla oli työskennellyt useampia sosionomeja ja eri nimikkeillä, mutta esimiehet eivät pystyneet kyselylomakkeel-

la arvioimaan jokaisen sosionomin osaamista erikseen. Tämä olisi antanut meille tarkempaa tietoa sosionomien tehtävistä ja osaamisesta, mutta tällaisen lomakkeen laatiminen olisi ollut teknisesti todella haastavaa.

Saimme kyselyyn omasta mielestämme melko vähän vastauksia. Tämän vuoksi aineiston tuloksista ei voi vetää kovin yleisiä johtopäätöksiä, vaan ne ovat lähinnä suuntaa-antavia. Pidämme tutkimusaihetta tärkeänä ja ajankohtaisena, ja aihetta varmasti olisi tarvetta tutkia laajemminkin esimerkiksi ottamalla tutkimukseen mukaan useampia alueita. Tietenkin voisi olla myös mielenkiintoista tutkia, miten kunnallisessa aikuissosiaalityössä toimivat sosionomit itse kokevat eri ammattiryhmien välisen työnjaon.

LÄHTEET

Blomgren, S. & Kivipelto, M. 2012. Valtaistus - Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, raportti 27/2012. Tampere: Juvenes Print.

Borgman, M., Dal Maso, R., Hakonen, S., Honkakoski, A. & Lyhty, T. 2001. Sosionomin (AMK) ydinosaaminen. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkoston raportti. Rovaniemi: Pohjolan painotuote Oy.

Borgman, M., Kemppainen, T., Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Vuorensyrjä, M. 2006. Sosiaalialan osaajat 2015. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke (SOTENNA) loppuraportti. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

International Federation of Social Workers. 2012. Definition of Social Work. Luettu 11.5.2013. <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. 2008a. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Juhila, K. & Jokinen, A. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 14–47.

Juhila, K. 2008b. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Juhila, K. & Jokinen, A. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 48–81.

Juhila, K. ja Jokinen, A. 2008. Teoksessa Juhila, K. & Jokinen, A. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 7–11.

Kankainen, L. 2012. Minne menet aikuissosiaalityö? Talentia 3/2012, 35–37.

Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 9.2.2007/169

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272

Metsämuuronen, J. 1998. Maailma muuttuu – miten muuttuu sosiaali- ja terveysala? ESR-julkaisu. Helsinki: Edita.

Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Anjalankoski: SOLVER palvelut Oy, 135–142.

Santala, J. 2008. Sosiaalityö sosionomien (AMK) kodiksi – sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden välisestä työnjaosta kunnallisessa sosiaalityössä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen

hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Anjalankoski: SOLVER palvelut Oy, 76–87.

Sarvimäki, P. & Siltaniemi, A. (toim.) 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:14. Luettu 18.9.2012 http://www.stm.fi/julkaisut/julkaisuja-sarja/nayta/-/_julkaisu/1063293

Sipilä, A. 2008. Tieto, taito ja etiikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Hämäläinen, J. & Väisänen, R. (toim.) Aikuissosiaalityö kunnan palvelujärjestelmässä. Tutkimus aikuis-sosiaalityön yleisestä luonteesta, tiedosta ja toiminnasta. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A, 6:2008. Lappeenranta: Digipaino, 46–89.

Sipilä, A. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2012. Sosionomi (AMK) -tutkinto. Luettu 18.9.2012 http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/

Sosiaalityön yliopistoverkosto SOSNET. 2003. Sosiaalityön määrittely. Luettu 18.9.2012 http://www.sosnet.fi/Peruskoulutus/Sosiaalityon_maarittely.iw3

Stakes. 2002. Sosiaalityön sanasto. Luettu 18.9.2012 http://sty.stakes.fi/NR/rdonlyres/0C799961-C977-45DE-B0F6-7C92DA1D38B9/4014/http_wwwstakesfi_oske_terminologia_sanastot_sost.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:1. Luettu 23.3.2013 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-14357.pdf.

Talentia. 2000. IFSW:n ja IASSW:n virallinen sosiaalityön määritelmä. Luettu 18.9.2012. http://www.talentia.fi/files/251/Sosiaalityon_maaritelma.pdf

Talentia. 2013. Määrittelyjä sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön työstä ja tehtävistä. Luettu 17.4.2013. http://www.talentia.fi/tyoelamassa/sosiaaliala/tyo/tyon_maaritelmat.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Aikuissosiaalityö. Luettu 11.5.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon_vaiikuttavuus/aikuissosiaalityo

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013. Kotouttamisen hallinto ja toimijat. Luettu 23.3.2013. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=5273>.

Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoof, S. & Jäppinen S. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.

Viemerö, Jaana. 2012. Sosiaalityö. Suomen Kuntaliitto. Luettu 11.5.2013.
<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/sosiaalityo/Sivut/default.aspx>

LIITTEET

1(4)

Liite 1. Kyselylomake

Tässä kyselyssä kartoitamme sosionomien osaamista aikuissosiaalityön tehtävissä. Sosionomilla tarkoitamme sosiaalialan alemman ammattikorkeakoulututkinnon suorittanutta (sosionomi AMK).

Tämä kysely jakautuu neljään eri osa-alueeseen. Jos alueellanne ei ole aikuissosiaalityötä, kysely päättyy ensimmäiselle sivulle. Ja jos alueenne aikuissosiaalityössä ei ole työskennellyt sosionomeja aikuissosiaalityön tehtävissä, kysely päättyy teidän osaltanne toiselle sivulle.

Toivomme teidän tallentavan vastauksenne viimeisellä sivulla.

Tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, ja käsittelemme tulokset niin, ettei vastaajaa tai kyseessä olevaa kuntaa pysty tunnistamaan niistä. Kyselyn vastauksia ei käytetä muuhun kuin opinnäytetyöhömmme.

Sosionomin osaaminen aikuissosiaalityön tehtävissä

1. sivu

Taustatiedot

Kyselyyn vastaavan ammattinimike

Vastaatteko kyselyyn yhden kunnan vai useamman kunnan yhteistoiminta-alueen puolesta?

☐ kunta ☐ yhteistoiminta-alue

Jos vastaatte kyselyyn yhteistoiminta-alueen puolesta, kuinka monta kuntaa alueeseen kuuluu?

☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 tai enemmän

Käytämme kunnasta ja yhteistoiminta-alueesta tästä eteenpäin yhteisnimitystä alue

Mihin maakuntaan alueenne kuuluu?

☐ Keski-Suomi ☐ Pirkanmaa ☐ Satakunta

Alueen koko (asukasmäärä)

☐ 0 - 5 000 ☐ 5001 - 10 000 ☐ 10 001 - 20 000 ☐ 20 001 - 30 000
☐ 30 001 - 40 000 ☐ 40 001 - 50 000 ☐ 50 001 - 60 000 ☐ 60 001 - 70 000
☐ 70 001 - 80 000 ☐ 80 001 - 90 000 ☐ 90 001 tai enemmän

Alueella aikuissosiaalityötä tekevän sosiaalialan ammattihenkilöstön määrä

☐ 0 - 5 ☐ 6 - 10 ☐ 11 - 20 ☐ 21 - 30 ☐ 31 tai enemmän (jatkuu)

2(4)

☐ en osaa sanoa ☐ alueella ei ole aikuissosiaalityötä

Jos alueellanne ei ole aikuissosiaalityötä, voitte siirtyä viimeiselle sivulle ja tallentaa vastauksenne. Kiitos.

2. sivu

Sosionomit alueen aikuissosiaalityössä

Onko alueenne aikuissosiaalityössä työskennellyt sosionomeja?

☐ kyllä ☐ ei ☐ en osaa sanoa

Jos vastasitte edelliseen kysymykseen ei, minkä takia sosionomeja ei ole työskennellyt alueenne aikuissosiaalityössä? (Voitte valita useamman vaihtoehdon)

- ☐ Aikuissosiaalityön tehtäviin ei ole hakenut sosionomeja
- ☐ Olemme hakeneet aikuissosiaalityön tehtäviin muulla koulutuspohjalla olevaa työntekijää
- ☐ Sosionomit eivät ole olleet päteviä aikuissosiaalityön tehtäviin
- ☐ Sosionomeilla ei ole ollut riittävää osaamista aikuissosiaalityön tehtäviin
- ☐ Sosionomi-työnhakijaa ei ole valittu tehtävään hänen henkilökohtaisten ominaisuuksiensa takia
- ☐ Joku muu syy

Jos vastasitte muu syy, mikä/mitkä:

Jos alueenne aikuissosiaalityössä ei ole työskennellyt sosionomeja, voitte lopettaa kyselyn täyttämisen tähän ja siirtyä viimeiselle sivulle tallentaaksenne kyselyn vastaukset.

Millä nimikkeillä sosionomeja on toiminut alueenne aikuissosiaalityössä?

3. sivu

Sosionomin tehtävät

Millaista sosionomien osaaminen on ollut aikuissosiaalityön tehtävissä?
(Vastatkaa jokaiseen kohtaan)

	erittäin hyvää	hyvää	tydyttävää	heikkoa	en osaa sanoa	ei ole kuu- lunut sosio- nomin teh- täviin
Uuden asiakkuuden aloittaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelutarpeen arviointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
						(jatkuu)

						3(4)
Palvelusuunnitelman laatiminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan kanssa tehtävä psykososiaalinen työ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakasta aktivoiva työ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan itsenäisen suoriutumisen tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntoutumista edistävä asiakastyö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan arjessa tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan elämänhallinnan edistäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voimavarakeskeinen työ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmänohjaus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan lähiyhteisöjen tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan asian hoitaminen viranomaisverkostoissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen neuvonta ja ohjaus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentely	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palveluohjaus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelujen koordinointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelusuunnitelman tarkentaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakaskohtaisten hallinnollisten päätösten tekeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uusien tukitoimien ja palveluiden myöntäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uusien etuuksien myöntäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
						(jatkuu)

						4(4)
Asiakkaan kokonaisprosessin hallinta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkuuden päättäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palveluiden vaikuttavuuden arviointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tukitoimien vaikuttavuuden arviointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palveluiden kehittäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lähiesimiehenä toimiminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rakenteellinen työ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedon tuottaminen ja välittäminen asiakastilanteiden pohjalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Jos yllä olevasta listasta puuttui sosionomille kuuluneita tehtäviä, voitte kirjoittaa ne viereiseen tekstikenttään

Millaista sosionomin osaaminen on ollut kirjoittamissanne tehtävissä? (Arvioikaa tehtävät siinä järjestyksessä kuin kirjoititte ne tekstikenttään)

	erittäin hyvää	hyvää	tydyttävää	heikkoa	en osaa sanoa
1. muu tehtävä	☐	☐	☐	☐	☐
2. muu tehtävä	☐	☐	☐	☐	☐
3. muu tehtävä	☐	☐	☐	☐	☐
4. muu tehtävä	☐	☐	☐	☐	☐
5. muu tehtävä	☐	☐	☐	☐	☐

4. sivu

Sosionomin vahvuudet ja heikkoudet

Tähän voitte kirjoittaa omin sanoin sosionomien vahvuuksista ja heikkouksista aikuis-sosiaalityön tehtävissä:

Toivomme teiltä palautetta tämän kyselyn aiheesta ja toteutuksesta:

Olkaa hyvä ja klikatkaa seuraavalle sivulle tallentaaksenne vastauksenne. Kiitos!

Jos teillä on jotain kysyttävää kyselystä tai sen tuloksista, voitte ottaa yhteyttä: taina.ahonen[at]soc.tamk.fi tai hannahanninen[at]soc.tamk.fi

Liite 2. Kyselyn saatekirje

Hei,

olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teemme parhailaan opinnäytetyötämme aiheesta sosionomin (AMK) osaaminen aikuissosiaalityön tehtävissä. Opinnäytetyömme liittyy ajankohtaiseen aiheeseen sosiaalialan ammattihenkilöstön tehtävärakenteesta ja työnjaosta.

Olemme laatineet kyselylomakkeen, jolla kartoitamme esimiesten näkemyksiä ja kokemuksia sosionomien osaamisesta näissä tehtävissä. Kyselyn tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, ja käsittelemme tulokset niin, ettei vastaajaa tai kyseessä olevaa kuntaa pysty tunnistamaan niistä. Kyselyn vastauksia ei käytetä muuhun kuin opinnäytetyöhömmme.

Jos ette vastaa aikuissosiaalityön ammattihenkilöstön rekrytoinnista ja toimi heidän esimiehenään, toivomme, että välitätte tämän viestin asiasta vastaavalle henkilölle.

Toivomme, että ehtisitte vastaamaan kyselyymme. Vastaamiseen menee suunnilleen 15 minuuttia, ja vastausaikaa on pe 11.1.2013 asti.

Lomake löytyy linkin takaa: <https://lomake.tamk.fi/v3/lomakkeet/14126/lomake.html>

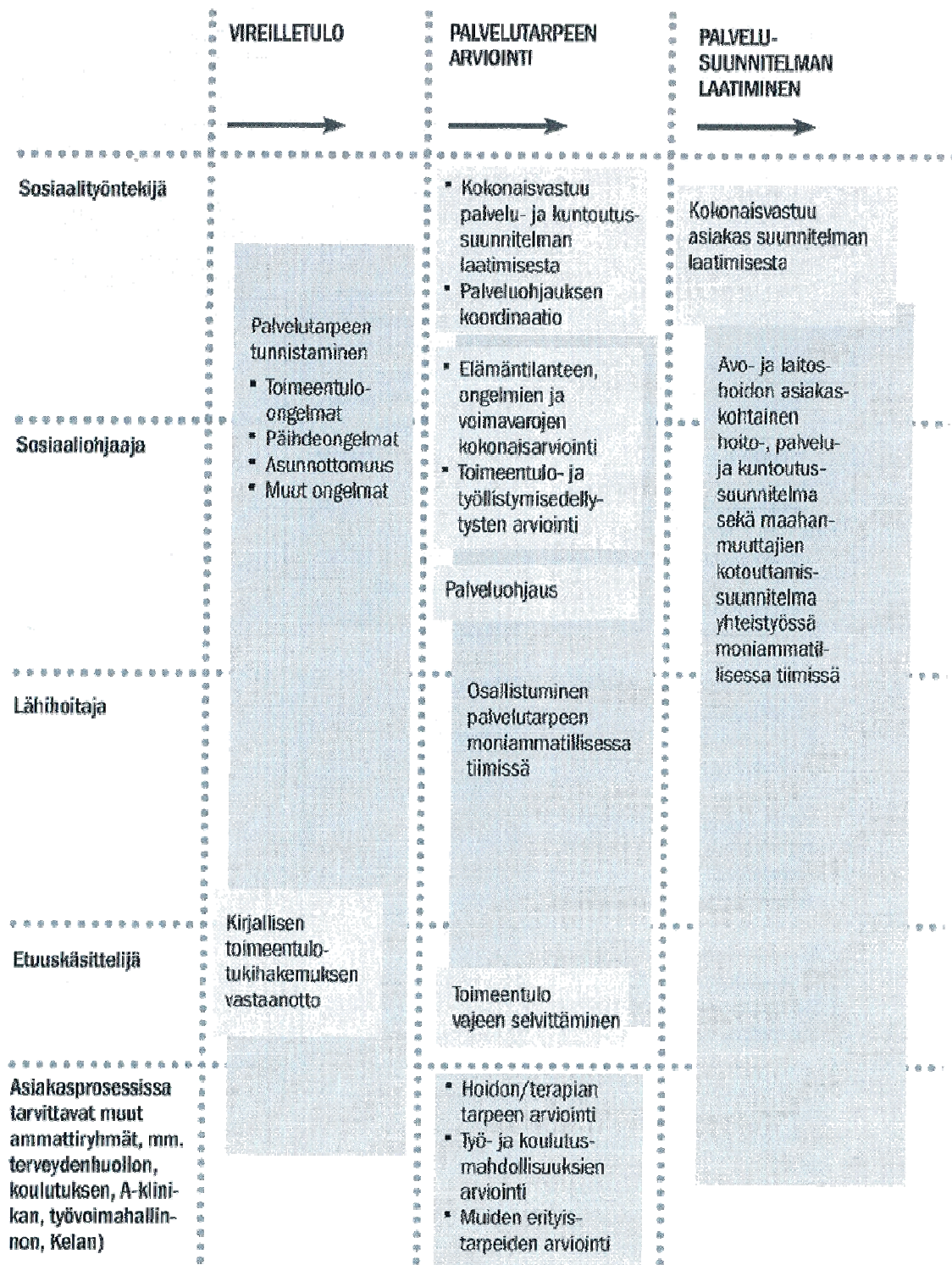
Kiitos paljon jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Hannakaisa Hänninen ja Taina Ahonen

hannakaisa.hanninen@soc.tamk.fi, taina.ahonen@soc.tamk.fi

Liite 3. Sosiaalialan ammatillisen henkilöstön tehtävänjako aikuisten palveluissa 1(2)

Kuvio 7. Sosiaalialan ammatillisen henkilöstön osaamiseen perustuva tehtävänjako aikuisten palveluissa

(jatkuu)

